

92-4
L 279

Aleksandrs Dzirne

LATVIEŠI

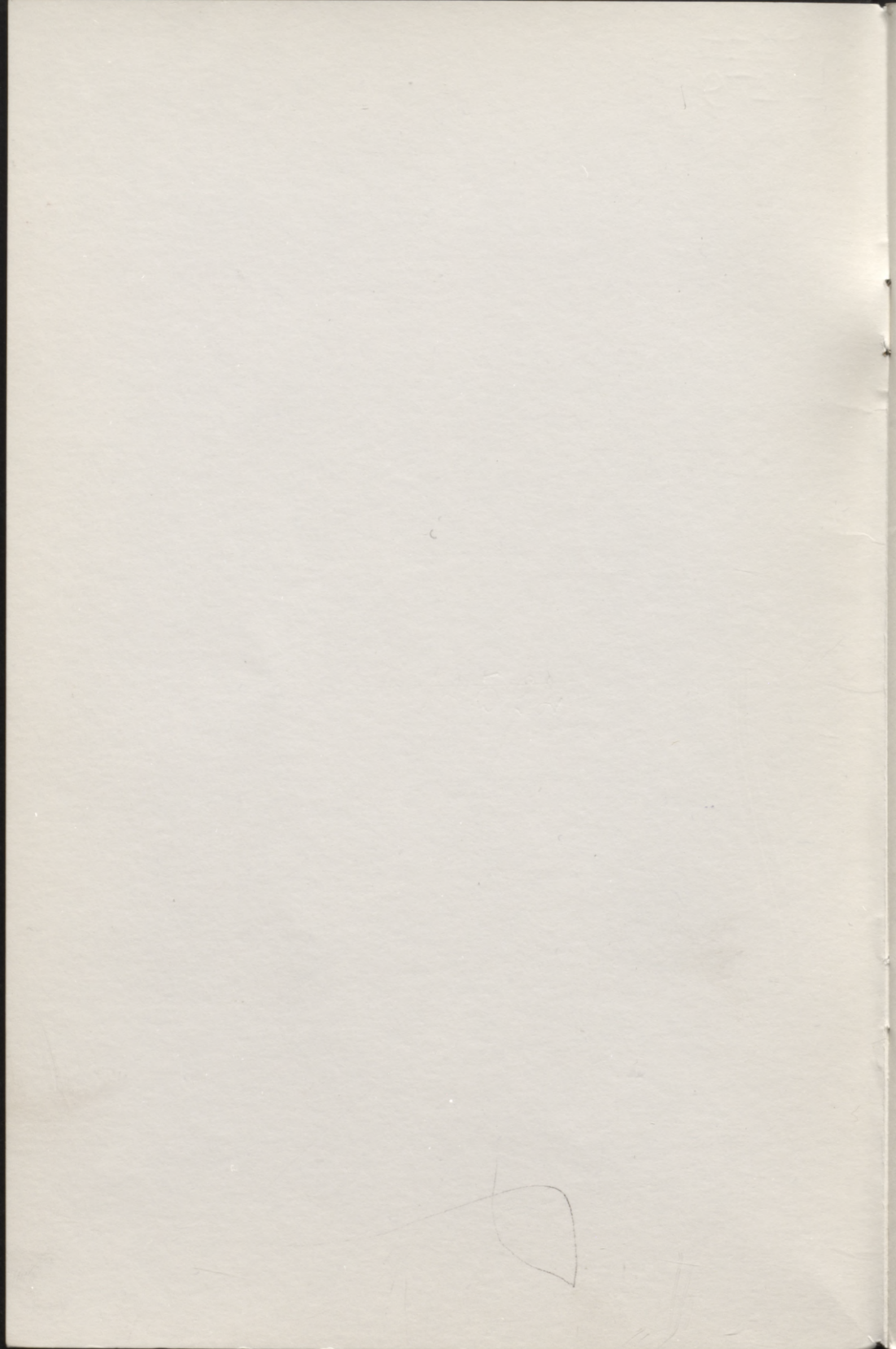
VĀCIJAS

FRANČU

OKUPĀCIJAS

JOSLĀ

Gauja

Apgāds GAUJA
1987

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~96-12.592~~
0306114824

Printed by
Augustums Printing Service, Inc.
1621 South 17th Street
Lincoln, Nebraska 68502-2698

Aleksandrs Dzirne

LATVIEŠI VĀCIJAS FRANČU OKUPĀCIJAS JOSLĀ

Šī raksta nolūks ir sniegt atmiņu tēlojumu par latviešu dzīves posmu franču okupācijas joslā Vācijā, Virtembergas un Bādenas dienvidu daļā (Latvijas Centrālās Komitejas 5. apgabals) laikā no 1945. gada maija līdz 1950. gada februārim.

Kā franču joslas latviešu pārstāvis: vispirms kā Dienvidvirtembergas-Bādenas Latviešu nacionālās komitejas priekšsēdis, ar 1945. gada 16. oktobri Latviešu centrālās komitejas 5. latviešu apgabala komitejas priekšsēdis un ar 1949. gada 1. janvāri kā L.C.K. apgabala pārstāvis ar sēdekli apriņķa pilsētā Rāvensburgā savu darbu esmu veltījis franču joslas tautiešu organizatoriskā, pašpalīdzības, administratīvā, sabiedriskā, kultūrālā, sociālā un sabiedriskā laukā.

Neatsverami lielu palīdzību ar savu atsaucību, atbalstu, labāku apstākļu izpratni uz vietām savā laikā man ir snieguši apgabala komitejas locekļi, rajonu pārstāvniecības un it sevišķi pārstāvji, par ko viņiem liels paldies.

Apgabala pārstāvniecības darbībai izbeidzoties, visi archīva materiāli, apmēram 40 manis publicētie apkārtraksti rajonu pārstāvjiem, sēžu protokoli, sarakste u.t.j.p. tika nosūtīta Latviešu centrālajai komitejai, un man patlaban nav pieejami. Bez tam no sākuma laikmeta ir pagājuši gandrīz 30 gaļi gadi, un daudz ko ir pārklājis aizmirstības plīvurs. Tomēr personīgā archīvā ir saglabājušies daži pieturas

punkti, protokoli, pārskati, uzņēmumi un citas liecības, pēc kuřām centīšos atspoguļot tā laika faktiskos apstākļus.

Pēc Vācijas beznoteikumu kapitulācijas 1945. gada 8. maijā, izbeidzoties kaŗa darbībai, generāļa Eizenhauera, augtākā sabiedroto kaŗaspēka virspavēlnieka, uzsaukums aicināja organizēties uz Vāciju evakuētiem ārzemniekiem, apvienojoties pēc tautībām savās etniskās vienībās, ievēlēt savus pārstāvjus, kas sazinātos ar sabiedroto okupācijas varas iestādēm un kārtotu katras tautības tiesisko, kulturālo un saimniecisko stāvokli.

Latvieši franču joslā, atšķirībā no amerikāņu un angļu okupācijas joslām (DP nometnēs — Displaced Persons), dzīvoja ļoti izklaidu pilsētās un ciemos, galvenā kārtā privātos dzīvokļos, vai arī laukos pie lauksaimniekiem. Atsevišķas ģimenes, kā arī lielākas grupas bija novietojušās vai novietotas arī biedrību namos, klosteros, viesnīcās, barakās. Kādā veidā un tieši kamdēļ latvieši nokļuvuši visattālākajā Dienvidvācijas zemes nostūrī — Švābu zemē? Par to ikvienai franču joslas latviešu ģimenei ir savs īpats pamats, vai dziļi mērķtiecīga labi plānota izrīcība būt tuvāki robežai ar Šveici, Franciju; tālāk no komunistiem, sarkanarmijas. Dažas ģimenes bijušo tirdzniecisko un veikalniecisko interešu atbalstā bija ieceļojušas tieši no Latvijas. Vēl citas dažkārt kļūmīgu apstākļu, citas atkal labvēlīgas vai liktenīgas sagādīšanās dēļ, arī draugu un paziņu vēstuļu ietekmēti, kas jau agrāk bija atraduši mierīgākus un labākus dzīves apstākļus kā ziemeļu un vidus Vācijā, it sevišķi lielajās rūpniecības pilsētās ar nepārtrauktiem gaisa uzlidojumiem.

Personīgi kopā ar savu ģimeni piedzīvoju un laimīgi pārdzīvoju skaistās Saksijas galvas pilsētas Drēzdenes — ievērojamā Vācijas kultūras un mākslas centra vienīgo ārkārtīgi postīgo lielo uzlidojumu 1945. gada 13. februārī, kad vienā naktī no bumbām un liesmām gāja bojā nevienam nekad uzzināms skaits, aplēsts, ka vismaz 1/4 miljona cilvēku; to starpā arī daudz latviešu bēgļu.

Jau agrāk piedzīvojuši vairākus postīgus uzlidojumus Berlīnē un citur, otrā dienā, kad vēl pilsēta dega un bija ietīta dūmos, ģimenes apspriedē izlēām bēgt tālāk uz dienvidiem,

par ceļa mērķi izvēloties Lindau pilsētu pie Bodenas ezera. Kā totāli izbumbotie baudījām visādas priekšrocības, un Drēzdenes priekšpilsētas Freitāles stacijā saņēmām brīvbiļetes uz Lindau, kur pēc neaprakstāmām ceļa grūtībām, milzu neērtībām, bailēm un ciešanām nokļuvām pēc vairāku dienu un nakšu uzlidojumu pārtrauktiem braucieniem.

Nedabūjuši atļauju šai pilsētā apmesties, drīz vien atradām dzīves vietu Fronhofenas ciemā, apmēram 10 km no apriņķa pilsētas Rāvensburgas. Ar ciema birgermeistera gādību dabūjām pie pārtikušiem lauksaimniekiem pāris pieklājīgas istabiņas virs zirgu staļļa.

Tai pašā pagastā pie lauksaimniekiem dzīvoja jau krietns skaits latviešu, to starpā mani kollēgas — liepājnieks mag. pharm. Juris Krīgens ar savu lielo ģimeni, Vecpiebalgas aptiekars Ernests Kalniņš ar ģimeni. Kaimiņu mājā bija apmetusies senātora Pētera Stērstes ģimene. Te arī samērā mierīgos apstākļos, ja neskaita zemlidotāju šaušanu uz cilvēkiem laukos, tīrumos, uz ceļa, sagaidījām kara beigas un mazliet dramatisku Francijas armijas ierašanos, galvenā kārtā marokāņu.

Franču okupācijas joslas latviešu apdzīvotos centros, līdzīgi Fronhofenas rajonam, ļoti ātri izveidojās un demokrātiskā ceļā radās latviešu rajonu komitejas ar vēlētiem pārstāvjiem.

Rajonu komitejas, resp. latviešu pārstāvji darbojās šādos rajonos;

Pārstāvji	Rajons	Tautiešu skaits
Pēteris Aivars	Bāden-Bādenes	svārstīgs 15-60
Marģers Aivars	Bāden-Bādenes	
Dr. Dāvids Ķessels	Bālingenas	stabils 18
Anšlavs Eglītis	(Tailfingenas, Ebingenas)	
Milda Veilands	(Tailfingenas, Ebingenas)	
Dr. Arnolds Kalniņš	Biberachas (Jordanbāde)	stabils 90
Agr. Jānis Melngailis	Ebenveileras	mainīgs 154
Pēteris Bitte	(Althausenas, Guggenhausenas)	
Direkt. Emīls Saliņš	Ebenveileras latv. ģimn.	stabils 85
Vladimirs Luters	Ehingenas	stabils 18
Voldemārs Sieverts	Ehingenas	

Prof. Ludis Bērziņš	Emmendingenas	stabilis 20
Teodors Plāteris	Emmendingenas	
Dr. Jānis Keggi	Freiburgas	mainīgs 200
Prof. Pauls Jurēvičs	Freiburgas	daudzi studenti
Klāra Zāle	Freiburgas	
Irēne Eberšteine	Freiburgas	
Oskars Jurka	Fridrichshafenas	50
Harolds Doks	Fridrichshafenas	
Pēteris Stērste	Fronhofenas	101
Aleksandrs Dzirne	Fronhofenas	
Jānis Filips	Fronhofenas	
Fricis Lange	Konstances	45
Leonhards Peičs	Rāvensburgas	277
Eduards Malta	Rāvensburgas	
Dr. Arnolds Kalniņš	Reutes (Aulendorfas)	116
Pēteris Smukulis	Reutes (Aulendorfas)	
Kārlis Liepa	Reutes (Aulendorfas)	
Albīns Sietinsons	Reutlingenas (Pfullingenas)	212
Voldemārs Bāšēns	Reutlingenas (Pfullingenas)	
Georgs Kāniņš	Reutlingenas (Pfullingenas)	
Ing. Jānis Dāvis	Reutlingenas (Pfullingenas)	
Alfrēds Krūms	Rotveilas	330
Jānis Heince	Sigmaringenas	30
Agr. Jānis Tērauds	Singenas	91
Artūrs Lūkins	Singenas	
Agr. Ernests Muldiņš	Šveningenas	80
Jānis Apsīte	Šveningenas	
Agr. Jānis Kalvelis	Šrambergas	24
Dr.med. Teodors Vītols	Tibingenas	mainīgs 158
Harijs Āzeris	Tibingenas	daudzi studenti
Ing. Aleksandrs Raudseps	Tuttlingenas	mainīgs 178
Kārlis Freimanis	Tuttlingenas	mainīgs 178
Pēteris Lavāns	Vurcacas	191
Hermanis Šancbergs	Vurcacas	
Olita Gailīte	Vurcacas	
Nikolajs Kavass	Vangenas	59
Aleksandrs Sergējevs	Vangenas	
Voldemārs Mazjānis	Villingenas	14
Kārlis Štifts	Minsingenas	20
Herberts Vilks	Volfachas (IRO darb.)	mainīgs 29

Neuenburgas un Bišveileras (pie Raštates) rajonos daudz latviešu strādāja IRO štabā, un tie nebija organizēti komitejās. Bez tam joslā darbojās brāļu Dombrovsku koku apstrādāšanas firma ar apmēram 100 latviešu meža strādnieku skaitu. Ja rajonu pārstāvji — komiteju priekšsēži sarakstā minēti vairāki, tad tie atzīmēti ievēlēšanas kārtībā ar komitejas sākuma dienu, un nākamais pārstāvis uzņēmis amatu pēc pārstāvju pārvēlēšanas, izceļošanas vai citu motīvu dēļ.

Latviešu apdzīvotās vietās minētajos rajonos pavisam bija apzināti 2549 tautieši. Bez tam joslā vairākās slimnīcās latviešu karavīri dziedēja karā gūtās brūces. Kara pēdējās dienās neapšaubāmi joslā dzīvoja daudz vairāk latviešu.

Sajukuma, nedrošības, neskaidro politisko un citu individuālu iemeslu dēļ sākumā daudzi ne labprāt reģistrējās. Atraduši savus tuviniekus, vai labus paziņas, vai izdzirdējuši par labākiem un drošākiem dzīves apstākļiem un lielāku latviešu vienību — DP nometņu dibināšanos, daudzas ģimenes pārvietojās uz lielākām latviešu DP nometnēm amerikāņu joslā.

Vairāki rajonu pārstāvji, apzinoties vienotības lielo nozīmi un spēku, tūlīt ierosināja dibināt rajonu pārstāvju apvienību, kas būtu tiesīga runāt un pārstāvēt visus franču joslā dzīvojošus latviešus. Lai gan satikšanās bija aizliegta un sazināšanās apgrūtināta, jo nedarbojās ne pasts, ne telefons, krietns skaits rajonu pārstāvju sapulcējās Rāvensburgā un nodibināja Dienvidvirtembergas-Bādenas latviešu nacionālo komiteju, par priekšsēdi ievēlot Aleksandru Dzirni.

Komitejas vadība nekavējoties izstrādāja komitejas organizatoriskos uzbūves noteikumus un uzdevumus, ko pieņēma tuvākajā rajonu pārstāvju sēdē. Saskaņā ar šiem noteikumiem, rajonu pārstāvjus ievēl vienlīdzīgā, aizklātā balsošanā visi rajonā dzīvojošie Latvijas pilsoņi — latvieši, kas vēlēšanu dienā ir 21 gadu veci. Rajona robežas nosaka paši vēlētaji, raugoties, lai viens pagasts vai pilsēta netiktu dalīts vairāk rajonos. Strīdu jautājumus izšķir apgabala latviešu nacionālā komiteja. Minimālais skaits jauna rajona dibināšanai 10 personas.

Rajonu pārstāvju uzdevumos ietilpa:

a) Pārstāvēt sava rajona tautiešus uz vietas un apgabala latviešu padomē, rūpējoties par viņu tiesisko, kultūrālo un saimniecisko stāvokli.

b) Sastādīt un iesūtīt apgabala latviešu nacionālai komitejai alfabēta kārtībā sarakstus par rajonā dzīvojošiem tautiešiem ar personālām ziņām.

c) Ziņot apgabala nacionālai komitejai par rajonā dzīvojošo tautiešu dzīves vietas maiņu, dzimstību, mirstību un t.t.

d) Uzturēt sakarus ar apgabala nacionālo komiteju, informējot tautiešus par visiem tās principiāliem lēmumiem un norādījumiem, izvedot tos dzīvē.

e) Uzturēt ziņu dienestu ar kaimiņu rajonu pārstāvjiem pēc apgabala nacionālās komitejas norādījumiem.

f) Atbalstīt trūcīgos tautiešus, sagādājot līdzekļus ar mākslas sarīkojumiem, sporta spēlēm, priekšlasījumiem, loterijām un citiem sarīkojumiem.

Dienvidvirtembergas-Bādenas apgabala latviešu padomē ieiet rajonu pārstāvji, kuri savu mandātu apliecina ar vēlēšanu protokolu. Padomes sēdes notiek katra mēneša pirmajā otrdienā plkst. 10:00 no rīta Rāvensburgā, vai kādā citā apgabala pilsētā. Padomes sēdes vada nacionālās komitejas priekšsēdis, protokolējot sekretāram. Padomes sēdes, atskaitot gadījumus, kad darba kārtībā ir vēlēšanas vai atzinums par slēgtas sēdes vajadzību, ir atklātas. Padome lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu. Sēde ir pilntiesīga, ja tai piedalās vismaz puse kopēju balsu reprezentātu. Padomes locekļu balsu skaitu nosaka attiecīgā rajona pārstāvēamo tautiešu skaits.

Padomes locekļiem, kas pārstāv 10-59 tautiešus, ir viena (1) balss. Padomes locekļiem, kas pārstāv 60-109 tautiešus, ir divas (2) balsis. Uz nākamiem katriem 50 tautiešiem viena balss klāt. Tā, piemēram, pārstāvot 310-359 tautiešus, padomes loceklim septiņas (7) balsis.

Apgabala padomei ir lēmējas, padomdevējas un informatīvas funkcijas un tai;

a) Jāievēl no sava vidus viens pārstāvis Latviešu centrālajai padomei Vācijā.

b) Jāievēl no sava vidus Dienvidvirtembergas un Bādenas apgabala latviešu nacionālās komitejas priekšsēdis, tās locekļi un kandidāti.

c) Jāievēl no sava vidus revīzijas komisija un tās kandidāti un

d) Jāievēl no sava vidus mandātu pārbaudīšanas komisija.

Dienvidvirtembergas un Bādenas apgabala latviešu nacionālā komiteja ir augstākā centrālā organizācija šai apgabalā un lēmumu un uzdevumu izpildu orgāns. Pie komitejas darbojas šādas sekcijas:

- a) izglītības un kultūras
- b) mākslas
- c) jaunatnes
- d) informācijas
- e) sporta
- f) saimnieciskā
- g) juridiskā
- h) ārstniecības
- i) darba

Apgabala nacionālās komitejas uzdevumos ietilpa:

a) Gādība, aprūpība, kulturālās dzīves izveidošana un tiesiskā stāvokļa nodrošināšana visiem Dienvidvirtembergā un Bādenā dzīvojošiem tautiešiem, dibinot šo mērķu saņemšanai attiecīgās sekcijas un apstiprinot to vadītājus.

b) Sakaru nodibināšana un uzturēšana ar Latviešu centrālo komiteju, okupācijas varas augstākām iestādēm, Latvijas sarkano krustu, Starptautisko sarkano krustu, UNRRA un citām iestādēm.

c) Uzturēt ciešus sakarus kopējos tiesiskos un saimnieciskos jautājumos ar mūsu kaimiņiem — Baltijas valstu tautām — igauņiem un lietuviešiem.

d) Trūcīgo tautiešu atbalstīšana, sagādājot līdzekļus ar ziedojumiem, mākslas sarīkojumiem, sporta spēlēm, priekšlasījumiem, loterijām, arī pašaplikšanās ceļā un t.t.

Dienvidvirtembergas-Bādenas latviešu nacionālās komitejas vadība tūlīp sazinājās ar angļu joslā Detmoldā 1945. gada vasarā nodibināto Latviešu centrālo komiteju: tās priekšsēdi prof. Dr. Kārli Kundziņu un locekļiem — Libekas latviešu nacionālās komitejas pārstāvi prof. Frici Gulbi un Bavārijas latviešu nacionālās komitejas priekšsēdi prof. Dr. Arvēdu Švābi. Šī komiteja, veicot priekšdarbus Latviešu centrālās padomes sasaukšanai Rietumvācijā, izstrādāja vēlēšanu noteikumus, radot Vācijā angļu, amerikāņu un franču joslā 7 latviešu apgabalus. Tā kā Vācijas Latviešu centrālajai padomei pievienojās arī Austrijā un Dānijā dzīvojošie latvieši ar saviem pārstāvjiem — Ēvaldu Freivaldu (VI apgabals) un Aleksandru Āboliņu (VIII apgabals), tad kopā sanāca 9 apgabali. Apgabalu padomes locekļu skaits bija atkarīgs no apgabala dzīvojošo tautiešu skaita. Ikvienam apgabalam bija pienākums nodibināt savu apgabala komiteju. Pēc LCK norādījumu saņemšanas Dienvidvirtembergas-Bādenas latviešu nacionālā komiteja uzaicināja franču okupācijas joslas latviešu rajonu pārstāvjus 1945. gada 16. oktobrī Rāvensburgā uz sapulci, lai

1) Ievēlētu apgabala delegātu — vienu loekli Latviešu centrālajai padomei.

2) Nodibinātu un ievēlētu apgabala (franču okupācijas joslas) komiteju.

Sapulces prezidijā vienbalsīgi par vadītāju ievēlēja senātoru Pēteri Stērsti, vietnieku Aleksandru Dzirni un sekretāriem Artūru Druvu un Leonīdu Balgalvi.

Mandātu komisija: Jānis Āboliņš no Saulgauas, Imants Kalniņš no Rāvensburgas un Aleksandrs Raudseps no Tutlingenas par pilntiesīgiem latviešu rajonu pārstāvjiem atzīst šādus delegātus: P. Brunneri (Althausena), A. Balodi (Aulendorfa), J. Čakaru (Fridrichshāfena), A. Dzirni, P. Stērsti, R. Mengeli, A. Druvu un M. Vāczemnieku (Fronhofena), E. Treimani, E. Piesauli, J. Krišjansonu, Imantu

Kalniņu un L. Balgalvi (Rāvensburga), L. Melni, K. Untiņu un A. Krūmu (Rotveila), N. Čakanovsku, J. Āboliņu un A. Mežaku (Saulgaua): R. Ozolu un A. Baktaru (Šveningena), J. Kalveli (Šramberga), A. Raudsepu (Tutlingena), N. Kavasū un E. Mucenieku (Vangena): J. Graudiņu (Vurcacha), P. Ieviņu (Vilingena), J. Heincu (Sigmaringena), P. Priedi un T. Staprānu (Konstance), H. Vītolu (Pfullendorfa), A. Grīnfeldu un A. Kļaviņu (Reutlingena).

Ievērojot franču joslas latviešu īpatnējo privāto dzīves veidu, sapulce atzina, ka Vācijas Latviešu centrālās padomes vēlēšanu noteikumi franču joslā nav piemērojami. Sapulcei jāvadās pēc līdzšinējiem Dienvidvirtembergas-Bādenas latviešu nacionālās komitejas pieņemtiem statūtiem — pastāvošā sadalījuma pa rajoniem, kurus pārstāv sapulcē ieradušies delegāti, kas reprezentē gan mazāku tautiešu skaitu kā LCK noteikumi prasa, bet visumā pārstāv visus apgabala dzīvojošos tautiešus, kamēr tie ir tiesīgi piedalīties vēlēšanās un balsošanā piedalās pēc skalas, kādu lietojusi Dienvidvirtembergas-Bādenas latviešu nacionālā komiteja. Delegāti pārstāv 2312 tautiešus un tiem ir 51 balss.

Aizklāti balsojot, par franču joslas apgabala locekli Latviešu centrālajai padomei ar 37 balsīm ievēl senātoru Pēteri Stērsti no Fronhofenas un par franču joslas LCK V apgabala komitejas priekšsēdi ar 36 balsīm Aleksandru Dzirni no Fronhofenas. Tāpat aizklātā balsošanā V apgabala komitejā ievēl: Graudiņu ar 31 balsi (Vurcacha), J. Piesauli — 30 (Rāvensburga), J. Tēraudu — 30 (Singena), A. Mežaku — 26 (Saulgaua), A. Grīnfeldu — 26 (Reitlingena) un P. Stērsti — 26 (Fronhofena). Kandidātos: A. Raudseps — 23 balsis (Tutlingena), N. Kavass — 21 (Vangena). Revīzijas komisijā ar aklamāciju ievēl J. Āboliņu (Saulgaua), J. Krišjansonu (Rāvensburga) un P. Ieviņu (Vilingena).

Sapulces darba gaitā bija arī latviešu ģimnāzijas dibināšanas jautājums Dienvidvirtembergā, par ko referēja skolu darbinieks un publicists baltu filologs Heronims Tichovskis (drīz aizbrauca no franču joslas un turpināja studijas Bonnā, kur ieguva Dr. phil. grādu).

Iniciatoru grupas un vecāku pārstāvju 1945. gada 13. oktobra iesniegumā par ģimnāzijas organizēšanas priekšdarbu veikšanu bija aprādīts, ka ir rastas telpas skolai, skolotājiem, internāts 60 skolniekiem un skolas ārstam Ebenveileras ciemā. Ievadītas arī sarunas ar skolotājiem. Pēc īsām debatēm nolēma ģimnāziju dibināt un uzskatīt to par visa Dienvidvirtembergas-Bādenas apgabala latviešu ģimnāziju. Skolas organizēšanu uzdeva kārtot iniciatoru grupai un skolēnu vecāku pārstāvjiem kopā ar apgabala komitejas izglītības un kultūras sekciju, iesniedzot konkrētus priekšlikumus un skolas budžeta projektu V apgabala komitejai līdz 1945. gada 1. novembrim.

Šinī sapulcē kā viesis piedalījās vēsturnieks Edgars Andersons (tagad doktors ASV) no Vircburgas, pastāstot par latviešu bēgšanu no Sudetijas un Čehoslovākijas, un delegāts P. Brunners ziņoja par savu braucienu uz Libeku.

Pirmai Latviešu centrālās padomes sesijai 1945. gada 18. novembrī, sanākot Detmoldā, franču joslas latviešus kopējā Rietumvācijas latviešu forumā pārstāvēja apgabala priekšsēdis Aleksandrs Dzirne un padomes loceklis senātors Pēteris Stērste. Pēdējais sabija vienu gadu par LCP priekšsēdi. LCP locekļu tiesības bija arī visiem apgabala komiteju priekšsēžiem. Latviešu centrālo komiteju reģistrēja Vācijas tiesu iestādēs, un tās līdzdibinātājs, iesniegumu un statūtus, pārstāvēd franču okupācijas joslas latviešus, parakstīja arī šī raksta autors.

Kā apgabala komitejas priekšsēdis piedalījās visās Vācijā notikušās LC Padomes sesijās, atskaitot Fuldu.

Kā rajonu pārstāvja un apgabala komitejas priekšsēža personīgā pieredze, piedzīvojumi, novērojumi, arī citu rajonu pārstāvju ziņojumi un t. t. liecināja, tad franču militārās iestādes uz vietām respektēja un sastrādāja, un atbalstīja mūsu radīto pašpalīdzības organizāciju darbību.

Kā jau minēju, rajona komiteju pienākumi un uzdevumi uz vietām bija ļoti plaši. Tās kārtoja izglītības jautājumu — latviešu tautskolu dibināšanu un uzturēšanu, Latvi-

jas valsts svētku piemiņas dienu atzīmēšanu un kultūralu pasākumu sarīkošanu, reliģiskās aprūpes noorganizēšanu, juridiski tiesisku jautājumu (bērnu — bāreņu adopcija un c.) izkārtošanu, trūcīgo tautiešu atbalstīšanu un citu tā laika īpatnējo bēgļu sadzīves jautājumu un smago, sarežģīto individuālo problēmu risināšanu. Komitejas uzdevumos arī ietilpa pārstāvēt savā rajonā dzīvojošos tautiešus kā pie okupācijas varas armijas, bēgļu aprūpes organizācijām UNRRA (United Relief and Rehabilitation Organization), vēlāk IRO (International Refugee Organization) uz vietām, tāpat arī vietējās vācu iestādēs. Ļoti svarīgas funkcijas bija saimnieciskā laukā — no franču militārās pārvaldes PDR iestādēm saņemto pārtikas produktu un UNRRA un IRO priekšmetu taisnīga sadale sava rajona tautiešiem. Visumā tautieši varēja diezgan brīvi veidot savas dzimtenes kultūras tradīcijas. Tautskolas rajonos un vienīgā latviešu ģimnāzija sāka darboties jau 1945. gada rudenī.

Franču joslā pārvietoto personu (DP) aprūpe atšķīrās no aprūpes amerikāņu un angļu joslā. Franču militārā pārvalde, saskaņā ar līgumu ar UNRRA un vēlāk IRO, apgādāja un sadalīja pārtikas devas visām DP personām joslā. Pārtiku ņēma galvenā kārtā no vācu saimniecības uz Vācijas reparāciju rēķina. Tikai cigaretes, dažādus apģērba gabalus un patērējuma priekšmetus ar 1946. gada janvāri izsniedza UNRRA, vēlāk IRO.

UNRRA kārtoja galvenā kārtā DP un kara gūstekņu repatriāciju, bet IRO ierīkoja pārskološanas centrus un izveidoja, izkārtoja atlikušo nrepatriējamo pārvietoto personu, kas atteicās atgriezties komunistu okupētās zemēs, izceļošanu uz aizjūras zemēm.

Neatceros vairs tieši cik kalorijas uztura līdzekļu bija noteiktas vienai personai dienā (nodarbinātie un smaga darba strādātāji saņēma vairāk), bet visumā tā laika apstākļos devas puslīdz apmierināja: tās nebija tik labas kā amerikāņu joslā, bet labākas kā angļu joslā. Priekšrocība bija tā, ka franču joslā ikdienas katrai personai bija paredzēta 1/2 litra vīna

deva, ieskaitot zīdaiņus. Bez tam daudzas latviešu ģimenes, dzīvojot pie švābu lauksaimniekiem, ar saimnieka ziņu un atļauju turēja un audzēja savām vajadzībām cūkas un putnus. Savukārt saņemtās cigaretes bija labs maiņas līdzeklis, lai iegūtu pārtiku no apgabālā samērā labi pārtikušajiem lauksaimniekiem. Ar rajona komiteju un apgabala komitejas sekmīgu darbības ievadīšanu beidzās latviešu dzīves administratīvi organizatoriskais darbs joslā. Latviešu rajonu pārstāvju ziņojumi apgabala komitejai liecināja par lielu dažādību aprūpes, kultūrālo un tiesisko jautājumu iztulkošanā ikdienas saskarē ar franču militārās pārvaldes PDR virsniekiem uz vietām. Viens no apgabala komitejas uzdevumiem, saskaņā ar statūtiem, bija sakaru nodibināšana un uzturēšana ar okupācijas varas augstākām iestādēm. Ievērojot šo nosacījumu un lai gūtu lielāku skaidrību daudzos sasāpējušos jautājumos, apgabala komiteja pieteica savu delegāciju augstākās franču militārās pārvaldes PDR direkcijai Raštātē ar lūgumu to pieņemt un uzklaut. Pēc atbildes saņemšanas delegāciju — A. Dzirni, M. Aivaru un A. Raudsepu (pēdējie labi prata franču valodu) pieņēma 1946. gada 7. martā Raštates pilsētā komandants D. Sarunas norisinājās laipnā, savstarpējas uzticības un labas izpratnes garā.

Man ir uzglabājies šīs dienas atmiņai slepens "Pro memoria" uzmetums ar šādu saturu: „...1944. gadā Maskavā Degols bijis spiests noslēgt līgumu par visu padomju pilsoņu izdošanu apmaiņā pret Francijas pilsoņiem — kara gūstekņiem, kas vēlētos atgriesties dzimtenē. Bez tam Ārlietu ministrija ir parakstījusi vienošanās protokolu, no kura var secināt, ka par padomju pilsoņiem var uzskatīt arī Baltijas valstu pilsoņus, kas tur atradušies 1940. gada vidū. Katrā izdevīgā gadījumā padomju sakaru virsnieki prasa Baltijas valstu pilsoņu izdošanu, kas aizvien tiek noraidīta ar motīvu, ka šie pilsoņi šeit ieradušies jau 1939. gadā, vai 1940. gada pirmajā pusē. Šis līgums arī par iemeslu tam, kamdēļ franču militārā pārvalde nevar atļaut jebkāda veida latviešu nacionālās organizācijas. Pret latviešu organizāciju klusu radīšanu, pastāvēšanu un darbību franču iestādes iebildumus necels un iespēju robežās atbalstīs...”

Šis intelligentais, simpatiskais Francijas pārstāvis parādīja un pierādīja apbrīnojami labas zināšanas par Latviju, latviešiem, mūsu vēsturi, saimniecisko un ģeopolitisko stāvokli, galvas pilsētu Rīgu u.t.j. Viņš arī uz mūsu jautājumiem atbildēja ar labu apstākļu izpratni un draudzīgu atklātību, apsolut atbalstu mūsu centieniem, mūsu darbam latviešu labā. Atvadoties un pavadot mūs līdz kāpnēm, rūpēs par mūsu labklājību, viņš, paužot viesmīlību, atkārtoti mums atgādināja, ka delegācijas locekļiem ir rezervētas pusdienas virsnieku klubā un naktsmītnes viesnīcā. Manā darbības laikā franču militārā pārvalde arī ievēroja minēto deklarāciju. Bija atsevišķi gadījumi pirmajās dienās pēc kara beigām, kad vienā otrā vietā franči arestēja kādu tautieti, turēja to apcietinājumā, un viņam bija jācieš pazemojumi un apvainojumi, arī fiziski. Tie tomēr bija atsevišķi gadījumi, kad kāds bija ziņojis frančiem, ka attiecīgā persona vēl nesen staigājusi vācu SS virsnieku uniformā. Apstākļus noskaidrojot, kad daudzos gadījumos iestājos par tiem, apcietinātie drīz vien tika atbrīvoti. Piebilstams, ka līdzīgi notikumi tais dienās norisinājās arī amerikāņu joslā. Vēlāk 1948. gadā amerikāņu joslas IRO skrīningu rezultātā daudzi tautieši pārnāca franču joslā, kur Dombrovska koku izstrādāšanas firmas meža strādnieki galvenā kārtā komplektējās no angļu un amerikāņu joslas izskrīnētiem leģionāriem. Arī manā ģimenē patvērumu atrada daži mani draugi, kas bija izskrīnēti amerikāņu joslā.

Franču joslas igauņu, latviešu, lietuviešu un poļu nacionālo grupu pārstāvji jau 1946. gada sākumā Rāvensburgas apspriedē vienojās par pastāvīgas un ciešas sadarbības nepieciešamību. Sadarbības mērķis bija kopējo interešu pārstāvēšana, savstarpēja informācijas apmaiņa, iespējamā kulturālā sadarbība un starptautisko apstākļu analīze. Sanāksmes notika pa diviem mēnešiem vienu reizi, un tās vadīja no minētajām nacionalitātēm alfabētiskā kārtībā pēc rotācijas izvēlēts prezidijs. Sanāksmes notika kādā franču joslas pilsētā.

Atceros vienu plašāku šīs apvienības sanāksmi, kurā bez jau minēto tautību pārstāvjiem vēl piedalījās ukraiņi un

baltkrievi, laikam tas bija 1947. gada rudenī Rotveilā, kad grupa, tad šai sakarībā septembrī ieradās Raštatē un Neuenburgā, iesniedzot lūgumus, pārstāvju vārdisku sarakstu un konferences darba gaitu, resp. jautājumus, par kuriem mēs gribētu runāt. Rakstiskas atbildes uz iesniegtiem lūgumiem nesaņēmām, bet joslas Virtembergas IRO direktors vēlāk rīkoja kopējas DP etnisko pārstāvju konferences savā mītnē Ebingenā un aprādīja, ka IRO nodomos esot ciešāka sadarbība ar etnisko — nacionālo grupu pārstāvjiem. Lūdza arī viņam iesniegt no katras etniskās grupas vienu pārstāvja un divi substitūtu uzvārdus. Apgabala komitejā ievēlēja arī mani par pārstāvi pie IRO Virtembergas apgabalā un par vietniekiem Apgabala komitejas vicepriekšsēdi L. Peiču un Tībingenas latviešu komitejas priekšsēdi Dr. med. T. Vītoli. Tai laikā, t.i. 1948. g. maijā solīja pārstāvjiem algu, brīvu dzelzceļu franču joslā, izsniegt visu IRO informāciju, uzklaust sūdzības u.t.t. Daudzkārt ar visādiem lūgumiem un iesniegumiem apmeklēju Ebingenā IRO Virtembergas apgabala direktorus LaRoche un Boechu, baudot viņu laipnību, atsaucību un pretimnākšanu, bet formālo atzišanu, akreditēšanās apliecību un solītās subsidijas saņēmu tikai 1949. gada otrā pusē no Apgabala IRO tā laika direktora J. Desvernois.

Ebingenā dzīvoja rakstnieks Anšlavs Eglītis ar dzīves biedri gleznotāju Veroniku Janelsiņu. Rakstnieks kādu laiku arī bija šī rajona latviešu pārstāvis. Apmeklējot IRO mītni, atradu laiku iegriezties Eglīšu viesmīlīgajā mājā, daloties ar rakstnieku jaunākajā informācijā un debatējot par tālāko emigrāciju. Ar rakstnieka kundzi cēsnieci (arī mana dzimtā pilsēta) bija tīkami patērzēt par kopējiem paziņām un pajūsmot par acij patīkamiem un garu pacilātajiem viņas jaunajiem latvisku motīvu mākslas darbiem.

Apgabala komitejas darbības lauks bija plašs un vispusīgs, bija noorganizētas vairākas sekcijas, bet, atskaitot izglītības un kultūras sekciju, kas aktīvi darbojās, pārējo

sekciju darbība bija neievērojama. Darbojās gan apgabala bijušo kaņavīru Palīdzības fonds ar priekšsēdi A. Dzirni. Fondam līdzekļus deva tautiešu ziedojumi naudā un mantās. Līdz vācu naudas reformai 1948. gada jūnijā no šī fonda 4 ģimenēm bija izsniegtas RM 600.- un bijušiem kaņavīriem un invalīdiem sadalītas tautiešu saziēdotās mantas, higiēniskie līdzekļi, tabaka, grāmatas, cigaretes, šķiltavas un citi priekšmeti. Apgabala komiteja darbojās kā Latviešu centrālo organizāciju LCP un LCK lēmumu, rīkojumu, informācijas daļēja izpildītāja, izvedēja, tālāk visu nododot rajonu komitejām. Kā zināms, LCK ievēda tautiešu pašpalīdzības nodevu, ikvienam kopības loceklim maksājot RM 1.- mēnesī. Šīs nodevas iekasēšanā LCK vajadzībām, apgabala komiteja pildīja starpnieka lomu, iekasējot no rajoniem nodevas un pēc tam naudu nosūtot LCK.

Sakarā ar LCK rīkojumu par latviešu apgabalu un novadu pārstāvības orgānu reorganizāciju, pēc LCK un LCP rīkojuma, 5. Latviešu apgabala komiteja likvidējās 1948. gada 31. decembrī. Tās darbību ar 1949. gada 1. janvāri pēc LCK lēmuma pārņēma LCK ieceltais apgabala terriēriālais vietas izpildītājs Aleksandrs Dzirne.

Sakarā ar franču joslas delegātu, rajona pārstāvju sanāksmei (padomei) 1949. gada 3. februārī bija jāizrauga apgabala pārstāvja kandidāts. Sanāksmē piedalījās 16 rajonu pārstāvji, reprezentējot no 43 balsu lielā kopējā skaita 33 balsis. Pēc debatēm nolēmj:

a) Izvēlēt vienu personu par 5. LCK Latviešu apgabala terriēriālo pārstāvi un šīs personas vārdu paziņot LCK terriēriālo pārstāvju vēlēšanās.

b) Terriēriālā pārstāvja darba atvieēlošanai un atbalstīšanai ievēlēt tam divus substitūtus — padomdevējus.

Padome par 5. Latviešu apgabala terriēriālā pārstāvja kandidātu aizklātā balsošanā ar 32 balsīm no 33 balsīm, vienai atturoties, ievēlēja Aleksandru Dzirni un par substitūtiem ar 27 balsīm Leonhardu Peiču no Rāvensburgas un 22 balsīm Aleksandru Krūmu no Rotveilas. Šinī pašā

sanāksmē apgabala vēlēšanu komisijas loceklis A.Plukšs ziņoja, ka vēlēšanu komisija atzinusi apgabalā izvēstās LCP locekļa vēlēšanas par nobeigtām un no 5. apgabala par LCP locekli ievēlēts zvēr. adv. Leonhards Peičs.

Preses biedrības franču joslas kopas vārdā Tībingenas pārstāvis literāts kritiķis Vitolds Kalniņš ierosināja rakstīt sava rajona chroniku. Cik man zināms, viņš bija sācis Fronhofenas rajona vēstures rakstīšanu, bet, vai to nobeidzis, nezinu. IV Latviešu centrālās padomes sesija notika 1949. gada 15. un 16. februārī Valkas nometnē pie Nirnbergas, kur LPC ar 16. februāra lēmumu iecēla un apstiprināja par LCK pārstāvi 5. apgabalā Aleksandru Dzirni.

Ar Vācijas naudas reformu 1948. gada 21. jūnijā latvieši zaudēja visus savus līdzpaņemtos ietaupījumus. No apmaiņai nodotām RM saņēma tikai „galvas naudu“ — DM 60.- uz personu. No nodotām sabiedriskām naudas summām, cik atceros, saņēmām pretvērtību tikai 6% no RM vērtības.

Ar 1949. gada 1. janvāri LCK ievēda;

a) Pašpalīdzības nodevu, iekasējot 50 feniņus mēnesī no visām 18 gadu vecumu sasniegušām personām.

b) Algas nodevu no visiem nodarbinātiem tautiešiem 1% no netto algas darba mēnesī. Un

c) 1% apgrozījumu nodevu no visiem latviešu saimnieciskiem uzņēmumiem (pilnos apmēros priekš LCK).

No iekasētām pašpalīdzības un algas nodevām 30% palika rajonu komitejām, un 70% saņēma LCK saimniecības nozare.

Apgabala komitejas sēdēs daudz laika prasīja jautājumi par apgabalā saņemto ziedoto mantu sadali rajoniem, ievērojot taisnības principu, ka palīdzībai jāiet tur, kur vajadzība vislielākā. Šie labdarības sūtījumi liecināja par bēgļu neiedomājami lielo trūcību pēc kara Vācijā. Lielākais sadalījums bija 1949. gada sākumā no LCK 50 tonnu saņemtās Amerikas baptistu dienvidu savienības lietotu drēbju, apavu sūtījuma. Franču josla saņēma 5%, resp. 2,5 tonnas. Tās sadalīja joslas 26 rajoniem ar noteikumu, tālāk

sadalot, vispirms ievērot atraitnes ar bērniem, bāreņus, invalīdus un vecus cilvēkus. Iepriekšējos gados līdzīgi sadalīja no Starptautiskā sarkanā krusta saņemtos 300 kg taukvielu, 300 kg cukura, 100 kg zoļādas un 200 kg papīra. No Church World Service saņemtos 134 pārus lietotu sieviešu apavu, 58 dvieļu saiņus, 140 rokas somas sadalīja tikai daudz bērnu ģimenēm, atraitnēm ar bērniem un bāreņiem. Bija arī vēl citi sūtījumi.

Apgabala komiteja 4,5 gadu pastāvēšanas laikā noturējusi 59 sēdes un 14 apgabala rajonu pārstāvju (padomes) sanāksmes un publicējusi apmēram 40 apkārtrakstus rajoniem. Komitejas locekļi gadu tecējumā mainījušies, un viena otra vārds izgaisis no atmiņas. Spilgtāki atceros ilgāku, tuvāku, ļoti svētīgi auglīgu sadarbību ar komitejas locekļiem: Marģeru Aivaru (miris traģiski Melnburnā), ārstu Arnoldu Kalniņu (tagad Ziemeļdakotā), Aleksandru Raudsepu (tagad Columbus, Ohio), Edvīnu Medni (miris Ņujorkā) un, protams, savu tuvāko kaimiņu skolas un studija draugu Leonhardu Peiču (tagad Sidnejā). Peičs arī visus gadus līdz aizceļošanai uz Austrāliju 1949. gada pavasarī sabija par Rāvensburgas latviešu komitejas priekšsēdi. Šīs komitejas telpās Eisenbahn Strasse 26 visu pastāvēšanas laiku darbojās arī apgabala pārstāvniecības birojs ar pilna laika darbvedi — biroja vadītāju.

Kā apgabala latviešu pārstāvis centos tuvāk iepazīt ikvienu latviešu apdzīvoto rajonu, nodibinot personīgu kontaktu ar rajona vadītājiem un iemītniekiem. Šai sakarībā apmeklēju gandrīz vai visas apgabala rajonu pārstāvības, uzklusot to bēdas, sūdzības, akūtās vajadzības, cenšoties palīdzēt iespēju robežās. Sociālos pabalstos pirms vācu naudas reformas 1948. gada trīs mēnešos vien apgabala komiteja bija izsniegusi 12 ģimenēm no 50-125 RM ģimenei, kopā RM 1050.-.

Personīgi apmeklējis un iepazīnis veco ļaužu mītni Jordanbādē kā telpu, uztura, ārstniecības palīdzības un vispārīgi dzīves apstākļu ziņā un atradis, ka iestādījums ir ļoti labs un visi tur esošie vecie ļaudis ir ļoti apmierināti ar tur

esošo tīrību un kārtību, apkārtrakstā ieteicu veciem ļaudīm pāriet dzīvot Jordanbādē. Tur pilnu aprūpi baudīja apmēram 80, vēlāk vēl vairāk mūsu vecāko gadu tautieši, un par tiem ar sevišķu rūpību gādāja mūsu pārstāvis Dr. Arnolds Kalniņš.

Skolas joslā atradās pazīstamu, piedzīvojušu izglītības darbinieku rokās. Tās pārzināja skolu direktors Pēteris Aivars un tautskolu inspektors Teodors Sīlis. Visos lielākos latviešu rajonos darbojās tautskolas, skaitā 10 un vienīgā apgabala latviešu ģimnāzija Ebenveilerā. Par ģimnāzijas direktoru iecēla agronomu Emīlu Saliņu, bijušo Višķu dārzkopības un Vestienas lauksaimniecības skolas pārzini, ko apstiprināja LCK izglītības nozare un kas ģimnāziju vadīja visu tās pastāvēšanas laiku līdz izceļošanai uz Austrāliju 1949. gada septembrī. Par inspektoru un internāta pārzini bija agronoms Pēteris Ķēvietis. Skolas ārsts bija Voldemārs Cīrulis. Par skolotājiem strādāja: Jānis Kalniņš (ar rakstnieka vārdu Sarma, vēlākais Tautas balvas laureāts. 1974. gada februārī Sarma Melburnā, Austrālijā nosvinēja savu 90. dzimšanas dienu), viņa dēls grafiķis Sigurds Kalniņš, rakstnieks plkv.-ltn. Edvīns Mednis, Osvalds Berkolds, Edmunds Zirņītis, skolotājas: Dombrovska, A. Kliešmete, Ausma Veilande u.c.

Ģimnāzija, audzēkņiem izceļojot, savas durvis slēdza ar savu 5. izlaiduma aktu 1949. gada 10. septembrī: likvidējās. Tās darbības laikā to bija apmeklējuši apmēram 150 audzēkņi, daudzi arī bijušie kaņavīri, bet beiguši apmēram 55. No ģimnāzistu vidus tagad ir pazīstami vairāki zinātnieki universitātēs: Karakasā, Venecuēlā prof. Dr. Ernests Foldats, Ročesterā, ASV prof. Dr. A. Rubulis, profesionālie un sabiedriskie darbinieki ASV: Akots, Dr. med. Aivars Kalniņš, U. Klauss, Olševskis, Straujupe, A. Tūbelis un daudzi citi.

Apgabala skolu vadība 1948. gada 5. un 6. aprīlī sauca Rāvensburgā plašu skolotāju konferenci, kurā piedalījās apgabala ģimnāzijas un tautskolu vadītāji un krietns

skaits skolotāju. Konferenē interesantu referātu par skolu un skolas garu nolasīja prof. Ludis Bērziņš un par mūsu stāju laikmeta maiņā prof. Pauls Jurevičs. Bez tam skolotāji lietpratēji, atsevišķo priekšmetu mācītāji, veltīja saviem jaunākiem kollēgām vērtīgus padomus, debatējot par audzināšanas jautājumiem. Smagi mūsu tautskolu un apgabala ģimnāzijas darbību ietekmēja Franču militārās pārvaldes rīkojums par DP administratīvo darbinieku, kuŗi algas saņēma no birgermeistera, algu samazināšanu, svītrojot ar 1948. gada 1. oktobri mācības iestāžu darbinieku atalgojumus.

Šis rīkojums bija tieši pretējs IRO galvenās mītnes Ženēvā tā paša gada 25. augustā izdotiem „Provisionel order,“ ar kuŗu IRO apsolīja atbalstīt visu DP tautskolu, vidusskolu un arī studentu darbību. Pēc apgabala komitejas skolu direktora P. Aivara 5. oktobra motivētā iesnieguma Bāden-Bādenā franču militārās pārvaldes augstākam izglītības vadītājam, apgabala ģimnāzija 2 reizes saņēma no Militārās pārvaldes vairāk 1000.-DM pabalstu. LCK atbalstīja ģimnāziju ar DM 260.-. Franču joslas tautieši saziņoja ģimnāzijas vajadzībām DM 513,70: pie kam zīmīgi, ka viens no mazākiem latviešu centriem — Balingenas rajons (26 personas) ar pārstāvi Anšlavu Eglīti, proporcionāli bija ziedojis visvairāk, proti DM 85,-.

Zīmējoties uz tautskolām, īsi pirms Ziemsvētkiem ģenerāļa R. Šmitleina (kādreizējais skolotājs Franču licejā Rīgā) kabineta šefs Marguants mūsu apgabala skolu direktoram P. Aivaram latviešu tautskolu vajadzībām izsniedza vienreizēju pabalstu DM 2000.- apmērā, un apgabala tautskolas ar DM 600.- atbalstīja LCK.

Pateicoties skolotāju ideālismam un entuziasmam apgabala skolas ar šiem atbalstiem varēja sekmīgi nobeigt savu iesākto pēdējo mācības gadu.

Lai lasītājs redzētu, kā darbojās IRO birokratisks aparāts, interesants ir šī jautājuma epilogs. Pēc apgabala komitejas ziņojuma LCK informēja šai jautājumā mūsu sūtni

Ženevā Feldmani. Sūtnis iesniedzis ziņojumu IRO galvenai mītnei, no kuras 25. novembrī saņēmis atbildi, ka IRO franču joslas direktors Poignant šo jautājumu revidēs. Arī apgabala komiteja iesniedza ziņojumu joslas IRO galvenai mītnei Neuenburgā un Virtembergas apgabala IRO direktoram Ebingenā. Bija pagājis turpat vai vesels gads, kad 1949. gada septembrī audiencē Ebingenā IRO Virtembergas apgabala direktors, laimīgi smaidot un ar patiesu prieku, kā pirmo labo ziņu man pavēstīja, ka tur kur darbojas DP tautskolas, uz katriem 20 skolēniem viens skolotājs var saņemt atalgojumu no IRO ar 1949. gada septembri.

Apgabala kultūrāli sabiedriskā dzīve lielās izklaides un mazā skaita dēļ nebija un nevarēja būt tik intensīva kā angļu un amerikāņu joslas nometnēs. Rajonos ikgadus noturēja mātes-ģimenes dienas aktus ar uzrunām, referātiem, skolēnu priekšnesumiem un mātes godināšanu. Tautas sēru dienā 13/14. jūnijā noorganizēja sēru aktus ar dievkalpojumiem un piemērotiem referātiem. Visos rajonos atzīmēja Latvijas valsts dibināšanas atceri ar aktu un svētku koncertu.

Apgabala mērogā plaši atbalsojās 1947. gada 28. septembrī Rāvensburgā rīkotās latviešu kultūras dienas. Joslas gara darbinieki ar prof. Dr. P. Jureviču priekšgalā, rakstniekiem Ilonu Leimani, Edvīnu Medni, Evelīnu Grāmatnieci, dzejnieci Klāru Zāli, gleznotāju Jāni Kalmīti un citiem vispusīgi plašā programmā deva kuplai apmeklētāju saimei lielu paliekamu gara un vienotības stiprinājumu, ticību mūžīgai Latvijai un latviešu tautas sūtībai.

1948. gada 23. maijā Ebenveilerā noorganizēja franču joslas rakstnieku un dzejnieku pēcpusdienu. Savus jaunākos darbus lasīja Anšlavs Eglītis un Ilona Leimane. Savus darbus arī lasīja jaunākās paaudzes rakstnieki: Andris Auceniņš — Sīlis, Hugo Puriņš un Edmunds Zirnītis.

Literāri muzikālu vakaru 1948. gada 19. jūnijā rīkoja Freiburgas latviešu studentu apvienība, ko ievadīja Latvijas Preses biedrības priekšnieks prof. P. Jurevičs. Ļoti interesantu un vērtīgu referātu par latviešu tautas dziesmām nolasīja prof. Ludis Bērziņš, bet ar saviem jaunākiem darbiem

klausītājus iepazīstināja Ilona Leimane, Klāra Zāle un rakstnieks kritiķis Jānis Kadilis. Koncerta daļā spēlēja čellists Atis Teichmanis, dziedāja Lilija Herlinga un Aleksis Glinskis

Freiburgieši 1948. gada 21. novembrī noorganizēja ļoti plašu latviešu mākslas reprezentācijas koncertu ar filozofa Dr. P. Jureviča franču valodā teiktu uzrunu par 18. novembra nozīmi. Koncertā piedalījās čellists prof. Atis Teichmanis, vijolnieks R. Miķelsons, pianists V. Meļķis un dziedātāji L. Herlinga un Glinskis. Lielisko koncertu noklausījās kuplā skaitā franču publika, galvenā kārtā Militārās pārvaldes augstākie virsnieki; runa un koncerts sajūmināja arī mūsu tautiešus. Latviešu sievas un meitas ar Ilonu Leimani un Irēni Ēberšteini priekšgalā bija tērpušās krāšņos tautas tērpos. Sekoja plaša pieņemšana Dr. Indriķa Pārupa ģimenes mājā, kur nama tēvs ar nama māti cienāja daudzus viesus — frančus un tautiešus ar šampānieti, saldumiem un cepumiem.

Prof. P. Jurevičs divdesmitajos gados bija studējis Francijā Lilles universitātē filozofiju. Interesantu gadījumu man atstāstīja Dr. Kārlis Račevskis, tagad Wright valsts universitātes Deitonā moderno valodu profesors, audzis un gājis skolā franču joslā (Ģimene no franču joslas 1940. gada beigās izceļojusi uz Franciju). 1974. gada februārī Saarbrukenas universitātē zinātnieku kolokviumā viņš ticis ar Parīzes universitātes profesoru Jacques Lacant. Uzzinājis, ka Račevskis ir latvietis, Lacants apjautājies par sava kollēgas filozofijas prof. Dr. Paula Jureviča gaitām un likteni. Tālākā sarunā noskaidrojies, ka prof. Lacants pēc kara franču okupācijas joslā Vācijā, pildot kultūras nodaļas vadītāja amatu franču Militārā pārvaldē, bijis palīdzīgs joslas latviešu kulturālo aktivitāšu organizēšanā, kādā sakarībā sadraudzējies ar prof. Jureviču.

Kad latviešu dziesmu dienas jeb dziesmu svētki jau bija izskanējuši 1946. gadā un sekojošos pāris gados kā Vācijas amerikāņu, tā angļu joslās un it sevišķi plaši 1948. gadā Fišbachā, arī franču joslas latvieši negribēja palikt iepakā.

Tā radās viens no ievērojamākiem latviešu kultūras propagandas sarīkojumiem — Pirmo Vispārīgo latviešu dziesmu svētku 75 gadu atcere Dziesmu dienās franču joslā Rotveilā 1948. gada 6. un 7. novembrī.

Svētku rīcības komitejas prezidijs ar priekšsēdi Alfrēdu Krūmu, priekšsēža vietnieku J. Ūdri un locekļiem J. Dūmiņu un L. Ķikutu bija daudz pūlējušies, lai svētki labi izdotos. Svētkus ievadīja 6. novembrī ar rakstnieku pēcpusdienu un teātra izrādi, izrādot Evelīnas Grāmatnieces (Sibillas) komēdiju „Jaunsaimnieka līgava“ 3 cēlienos. Režisors Andrejs Dāboliņš.

Bez pašu franču joslas Rotveilas (diriģents Jānis Dūmiņš) un Vurcachas kora (diriģente Emma Zemīte), plašo programmu sekmīgi palīdzēja veikt dziesmu draugi no amerikāņu joslas: Bābenhauzenas (diriģente Tekla Ilstere un Juris Dzeguze), Eslingenas (diriģents Jānis Austrums) un Memmingenas koris (diriģents Jānis Pālēns).

Svētku koncerts kā mākslinieciskā, tā materiālā ziņā noritēja un izdevās teicami, gūstot tautiešu un franču un angļu viesu sajūsmu un atsaucību. Svētku goda prezidijā bez gubernātora Garnier Dupre un citiem augstiem franču virsniekiem ietilpa arī prof. Ludis Bērziņš, prof. P. Jurevičs un 5. LAK priekšsēdis A. Dzirne.

Tībingenas latviešu studenti bija noorganizējuši savu palīdzības organizāciju „Pašpalīdzība“ un piedāvāja referātus pret ceļa izdevumu segšanu.

Referātu temati: 1. Ēriks Ādamsons

2. Latviskās dvēseles pamatnosacījumi
3. Zenta Mauriņa
4. Modernās tehnikas pamatjautājumi
5. Latviešu literatūras sabrukums okupētajā

Latvijā.

Referāti bija pieprasāmi studentei A. Ozoliņai.

Franču joslas latviešu luterāņu garīgās aprūpes augstākā vadība atradās amerikāņu joslā Augsburgā dzīvojošā prāvesta J. Ķullīša rokās. Viņš vizitēja arī dažas

draudzītes un interesējās un gādāja par draudžu garīgām un saimnieciskām vajadzībām. Freiburgā — Emmedingenā dzīvoja un par mācītāju darbojās prof. Ludis Bērziņš. Tībingenā studēja un reizē garīgā gana pienākumus veica mācītājs A. Piebalgs. Ar savu lielo, neapraktāmo atsaucību, paš-aizliedzīgo uzupurēšanos franču joslās latviešu ev.-lut. draudžu garīgo aprūpi rajonos ļoti sekmīgi veica mācītājs Eduards Putniņš. No savas dzīves vietas Kleinkecā pie Gīnsburgas, iebraucis franču joslā, viņš ar divriteni apbraukāja daudzus latviešus rajonus, sludinot Dieva vārdu, izdalot svētos sakramentus, mācot jaunatni, to iesvētot, ievadot laulības kārtā un tos, kuri laicīgo dzīvi izbeiguši, izvadot pēdējā gaitā. Sākoties tālākai izceļošanai, mācītājs daudziem palīdzēja ar apliecībām un personīgiem apliecinājumiem. Tikai Dievs vien zina, cik daudz tūkstoš kilometru mācītājs, savu gana darbu veicot, ir nobraucis franču joslā. Franču joslās tautieši nevar aizmirst mācītāju E. Putniņu. Paldies!

Ar kaŗa apstākļu izbeigšanos, rajonos ar lielāku latviešu skaitu, sabiedriskā un kultūrālā dzīvē radās milzu rosība. Fronhofenā un tās tuvākā apkārtnē sākuma dienās dzīvoja ļoti prāvs (apm. 200) latviešu skaits, galvenā kārtā pie vācu lauksaimniekiem. Ātri izveidojās Fronhofenas latviešu rajona komiteja ar priekšsēdi senātoru Pēteri Stērsti. Šinī komitejā darbojos no pirmās dienas kā valdes loceklis — priekšsēŗa vietnieks un visus 4 gadus nepārtraukti kā priekšsēŗis. Ar prieku, lepnumu pieminu savus tuvākos ilggadīgos līdzstrādniekus rajona komitejā: architektu Maksi Krādziņu (miris Austrālijā) — kasieri un pamatskolas pārzini: Jāni Fīlipu — aprūpes, saimniecības pārzini (tagad Deitonā); valdes locekli majoru Frici Meŗgrāvi (tagad Venecuēlā); sporta ŷurnālistu Eduardu Tūbeli (tagad Kalifornijā) — produktu piegādātāju un tehniskos darbiniekus — produktu sadalītājus: bijuŗo Dundagas pagasta vecāko Ģirtu Emāru (miris ASV) un Kosas pagasta lauksaimnieku un skolotāju Robertu Balodi (miris Čikāgā).

Šie uzticamie, nesavtīgi pašaieliedzīgie darbinieki palikuši atmiņā ar savu krietno stāju un priekšzīmīgo darbu, par ko pelna pateicību un atzinību.

Miesta, jeb pagasta centrā komiteja iekārtoja pārvaldes biroja telpas, par sekretāri izraugot labu vācu valodas pratēju, pieredzes bagātu biroja darbinieci Mildu Īzaka kundzi (tagad Vācijā) un iegādājot rakstāmmašīnu. Noorganizēja pirmskolu un pamatskolu. Uzsāka darboties dažādu valodu kursi (franču, angļu, vācu), šacha sekcija, amatieru teātra trupa — Vecpiebalgas aptiekara Ernesta Kalniņa vadībā. Tā kā laikraksti neiznāca, tad ikdienas jaunākās ziņas par aktuāliem notikumiem pasaulē, uztvertas ar radio palīdzību, tika publicētas mašīnrakstā un izliktas biroja telpās. Šo darbu, par lielu svētību visai latviešu kolonijai, sekmīgi veica Hugo Puriņš.

Senātorā Stērstes ģimenē tanī laikā dzīvoja Parīzes-Sorbonnas universitātes enerģisks, kustīgs, izrīcīgs students Tālivaldis Ķēniņš (tagad Kanādā, Toronto universitātes Mūzikas skolas profesors). Apzinot Fronhofenā un tuvākā apkārtnē dzīvojušos Latvijas māksliniekus, Ķēniņš noorganizēja mākslinieku ansambli ar nosaukumu „Troupe Theatrale Lettonne.“ Trupa komplektējās no klavieru klases studenta Andreja Stērstes, vijolnieka Alekseja Andrējeva, pianista Konstantīna Kļimova, dziedātājām Veltas Ozolas un Mirdzas Siles un dejojājām Annas Krādziņas, Ievas Bidiņas un Vēras Lichačovās. Vēlāki šinī trupā līdzdarbojās arī prof. Viktors Stotts un Arturs Priednieks — Kavarra. Ķēniņa ierosmē kora diriģents Juris Krīgens (Liepājas Filharmonija) noorganizēja spēcīgu vīru dubultkvartetu ar pazīstamo „Tēvija” dubultkvarteta basistu Arturu Druvu, Edmundu Lezdiņu, tenoru — architektu un gleznotāju Ugu Albertu (miris ASV), Richardu Grīnhāģenu, skolotāju Jurjānu, Pēteri Bitti un c., ietilpinot tos arī trupas sastāvā. Kad trupas programma topošam debijas koncertam un priekšnesumiem, protams ne jau bez grūtībām, bija sagatavota, T. Ķēniņš, kā visa pasākuma vadītājs un dvēsele, pirmo koncertu maijā beigās vai jūnija sākumā sarīkoja vācu cietumu pārvaldes

mazgadīgo labošanas lauksaimniecības farmas „Bettenreutes“ šķūnī. Kādas grūtības, šķēršļi T. Ķēniņam bija jāpārvar skatuves un tāpat apmeklētāju sēdvietu izveidošanai un iekārtošanai šķūnī, kā arī apgaismošanas tīkla izvilkšanā, klavieru, kostīmu, dekorāciju, priekšvara sagādē, to zina tikai un vienīgi viņš pats.?!

Atsaucība bija tik ievērojama, ka milzu apmēra telpa bija pārpildīta līdz pēdējai vietai, un ziņkārīgie klausītājs un skatītājs pat ārpusē pie šķūņa durvīm. Apmeklētāji, protams, galvenā kārtā bija franču karavīri — virsnieki, instruktori un armijas marokāņu bataljona dalībnieki — arābi, bet bija arī krietns skaits vācu publikas, it sevišķi sievietes ar bērniem, kā arī latvieši un citu tautību DP personas. Tas bija vienreizīgs neredzēts notikums pilsoniskajā, mierīgajā Fronhofenas pagasta dzīvē.

Koncertu atklāja ar Marseļjezu, pēc kam sekoja programma. Ķēniņš pieteica katru programmas numuru un izpildītāju. Klausītāju sajūsma par priekšnesumiem bija ļoti liela, par ko tie veltīja ilgstošus aplausus ikvienam programmas numuram. Sarīkojums bija labi izdevies. Franči izjustiem pateicības vārdiem pievienoja cerības, lai nebūtu ilgi jāgaida uz nākošo koncertu.

Pānākumu un sekmju iedrošināti un franču armijas pārstāvju atbalstīti, Fronhofenas latvieši Jura Krīgena vadībā ātri izveidoja arī jauktu kori ar kādiem 40 dziedātājiem. Lai koris varētu uzsākt mācīties, noturēt mēģinājumus, tam trūka nošu. Juris Krīgens, muzikāli apdāvināts, kā ilggadīgs kora diriģents, pēc atmiņas pats uzrakstīja notis ne tikai daudziem tautas dziesmu sabalsojumiem, bet arī Jāņa Zālīša, Emīla un Volfanga Dārziņa, J. Vītola, A. Kalniņa, E. Melngaiļa un citu komponistu darbiem, pat Jurjāna Andreja „Tēvijai.“ Līdzīgi viņš rīkojies arī priekš vīru dubultkvarteta, un bez tam Artūram Druvam par laimi bijis līdzīgs arī paprāvs krājums vīru kora dziesmu. Dubultkvartets ātri pieaudzis uz 16 vīriem, un tā pirmā uzstāšanās bijusi koncertā

1945. gada 13. jūnijā 9. Zuāvu pulka 3. bataljonam Altshausenā.

Šis vīru ansamblis ietilpa Fronhofenas jauktā koŗa sastāvā, bet paturēja arī savu neatkarību un kā mazāka vienība bija daudz kustīgāka. Tas koncertējis franču garnizoniem Tībingenā un daudzās citās vietās, bez tam arī amerikāņu joslā — Eslingenā, Nirtingenā un c. Jauktais koris dziedājis vairākas reizes baznīcā, gan Rāvensburgā, gan Altshausenā, Līgo svētkos 24. jūnijā, 18. novembrī Fronhofenā un c. Lai dotu tikai mazu ieskatu par Fronhofenas latviešu mākslinieku trupas daudzajām sarīkoto koncertu programmām, atzīmēšu 19. augusta koncertu Fronhofenā, Hunta zālē. Vīru koris izpildījis Graubiņa Lāčplēšu dziesmu, Ores Daugaviņa, māmuliņa, E. Dārziņa Pie tēvu zemes dārgās un Mirdzi kā zvaigzne, Cimzes Seglo, māsiņ, kumeliņu un L. Vīgnera Kalējiņi, bāleliņi. Jauktais koris nodziedājis Zālīša Ceļš uz dzimteni, V. Dārziņa Birzēm rotāts Gaiziņš, Vītola Gaismas pili, Jurjāna Pūt, vējiņi, un Graubiņa Trīcēj kalni. Andrejs Stērste atskaņojis Lista Mīlas sapni un Šopēna valsi Des-dūrā. Pianists K. Kļimovs Skrābina Poēmu un Rachmaņinova 2. Prelūdi. Vijolnieka A. Andrējeva priekšnesumā ietilpusi J. Mediņa Ārija un Paganīni Capriccio No.2. Mirdza Sīle dziedājusi Saulīt tecēj tecēdama un H. Berīno Zvaigžņu lietus. Velta Ozola E. Dārziņa Kad būs as'ras izraudātas un Melngaiļa Zeltītās lapas. Un abas solistes duetā — Sijā auzas, tautu meita. Šāda veida un līdzīgi koncerti notikuši diezgan bieži: 28. augustā franču Trieciena bataljona 10. grupai Rāvensburgā, Concert Haus zālē; 31. augustā Wurcachā, 9. un 12. septembrī Tībingenas Šillera zālē, 15. septembrī trupa sarīkojusi solistu Viktora Stotta un Artūra Priednieka — Kavarras koncertu ar pianistu K. Kļimovu kā pavadītāju.

Lielu vērību izpelnījās trupas 9. oktobrī Rāvensburgas koncertzālē Militārā apgabala komandierim pulkvedim Gambiez par godu veltītais koncerts franču Izpletņu lēcēju pulka protektorātā. Nākamā dienā 10. oktobrī šo koncertu atkārtoja plašākai publikai. Ilustrācijai atzīmēšu koncerta programmas iespaidīgo tekstu;

Salle des Concerts de Ravensburg
Mardi, le 9 Octobre 1945. a 20 heures 30
Sous le Patronage Du Regiment d'Infanterie
Aeroporte
Grand Concert
de la

Troupe Theatrale Lettonne

Avec la concours de

M. le Professeur Alixis Andreijev	Violon
Mmme. Anna Krādziņš du Ballet de l'Opera de Rīga	dance
M. le Professeur Constantin Klimoff	piano
Mme. Vēra Likachova soliste de l' Opera de Rīga	dance
Melle Velta Ozols soliste de l'Opera de Liepāja	soprano
Mme. Mirdza Sīlis soliste de l'Opera Liepāja	soprano
M. Andre Sterste, du Conservatoire de Lettonie	piano

de Ensemble Masculin vokal at de la Chorale Lettonie
mixte de Ravensbourg — Fronhofen sous la direction de
M. Juris Krīgēns, de la Philharmonie de Liepāja.

Direction;

M. Tāļivaldis Ķēniņš, du Conservatoire
de Lettonie.

Koncertam beidzoties, pulkvedis Gambiez uznāca uz
skatuves, bija ļoti aizgrābts un sirsnīgi pateicās, ikvienam
spiežot roku, apsolut savu atbalstu. Pulkvedi vēlāk pārcēla uz
Parīzi, kur viņš pildīja valdībā aizsardzības viceministra
amatu.

Patiesi izcils brīdis ar savu vienreizīgo skaistumu,
daiļo patriotisko pārdzīvojumu izjūtu ir iespiedies atmiņā
trupas 18. novembra (kā pirmais ārpus dzimtenes) koncerts
Fronhofenā, Hunta zālē. Solisti Velta Ozola, Mirdza Sīle,
Viktors Stotts un Priednieks — Kavarra dziedāja latviešu

dziesmas ar tādu pārdzīvojumu, siltumu un aizrautību, kādu nekad vēlāki neesmu izjutis. Sajūsmināto klausītāju ovācijas izpelnījās Stotta — Priednieka dueti — Jāņa Mediņa Naidis (Z. Lazda) un Karogs (E. Virza). Koncertu noslēdza jauktais koris ar Jurjāna Andreja kantāti Tēvijai, Veltai Ozolai dziedot lūgšanu A. Stērstes klavieru pavadījumā. Klausītāju jūtas bija tā skārtas, ka daudziem acīs mirdzēja asaras.

Inteliģents, simpatisks, latviešiem ļoti labvēlīgs un izpalīdzīgs bija franču komandants kaimiņos Altshausenā — 9. Zuāvu pulka 3. bataljona komandieris majors Finass. Viņa mitekļis atradās Virtembergas hercogu residencē Altshausenas pilsē. Tā kā Fronhofenas mākslinieku trupa viņam bija jau pazīstama un viņš parādīja izcilu interesi par latviešiem, latvju kultūru, mūziku, etnografiju un t. j. p., majors bija uzaicinājis trupas dalībniekus un Fronhofenas latviešu pārstāvjus uz Francijas valsts svētku aktu 13. jūlija vakarā Altshausenā. Savu viesu nogādāšanai Altshausenā, majors Finass bija atsūtījis pretim uz Fronhofenu autobusu. Pie Altshausenas pilsētas robežas autobusu ar Fronhofenas latviešu viesiem sagaidīja majors Finass ar vairākiem bataljona virsniekiem, pie kam viņa auto bija pārklāts ar Latvijas karogu un pie sarīkojuma mītnes ieejas viesi gāja cauri karavīru goda sardzei. Pēc svinīgā akta un programmas, ko izpildīja karavīru ansamblis un orķestris, sekoja kopējas vakariņas, balle un fantastiska, brīnišķīgi krāsaini teiksmaina raķešu ugunošana.

Nākamā dienā 14. jūlijā (Bastīlijas ieņemšanas dienas piemiņai), svinībām turpinoties bataljona karavīru nometnē, ar dziesmām uzstājās Fronhofenas latviešu vīru koris, dziedot kādu speciālu dziesmu arī franču valodā, un Fronhofenas jaunieši nodejoja vairākas latviešu tautas dejas.

Rāvensburgā neilgu laiku dzīvoja Latvijas Mākslas akadēmijas profesors, gleznotājs mūsu ievērojamais figurālo kompozīciju meistars Augusts Annuss. Šķiet viņa, kā arvienu kustīga, uzņēmība un ideju bagāta mākslinieka ierosmē, Rāvensburgas koncertu namā Latvijas valsts svētku dienā 18. novembrī, 1945. gadā atklāja latviešu mākslinieku izstādi, kas turpinājās līdz tā paša gada 2. decembrim. Kā to

liecina franču un vācu valodās iespiestais katalogs, izstādē visplašāki bijis pārstāvēts Augusts Annuss (40 darbi) ar savām monumentāla vēriena gleznām: spēkpilnām Kursas zvejnieku sievām, latviskā gara altārgleznām, portretiem, puķēm, ainavām un c. Arhitekts Alberts Uga, dzīvoja Fronhofenā, ar 20 gleznām, galvenā kārtā no Lavijas senatnes un Rīgas ievērojamākām, vēsturiskām vietām (Pētera baznīca, Melngalvju nams), kā arī Švābu zemes ainavām no Rāvensburgas un Fronhofenas. Petrovs, Aleksandrs 9 gleznas, no Rāvensburgā dzīvojošā mākslinieka dēla inž. Edgara Piesaules kolekcijas — jūras, Kurzemes un Vidzemes upju, Latvijas mežu ainavas, puķes. Tēlnieks Richards Maurs (4 darbi), no Rāvensburgā dzīvojošā tēlnieka dēla kolekcijas — figurāli, ornamentāli veidojumi. Grafiķis Olģerts Ābelīte (16 darbi) — vara gravīras, litogrāfija, galvenā kārtā kokgrebumi. Ar vienu vai dažiem darbiem izstādē pārstāvēti — Jānis Kalmīte, Jānis Liepiņš, Kārlis Padegs, Eduards Kalniņš, Jānis Kalniņš, Rūdolfs Pīlādzis, Jānis Rikmanis, Jānis Plēpis, Jēkabs Strazdiņš, Jānis Tīdemanis, Jūlijs Fedders, Jānis Rozentāls, Niklāvs Strunke, Jānis Valters, Konrāds Ubāns un Teodors Zaļkalns. Pavisam kopā 156 darbi. Iespaidīgais darbu skaits norāda nepārprotami, ka izstādes organizētājiem bijusi laba atsaucība. Savukārt populāro, pazīstamo, vairāku ģenerāciju mākslinieku darbi deva labu, vispusīgu ieskatu par latvju tēlotājas mākslas sasniegumiem, ko apliecināja izstādes apmeklētāji — vācieši, franči, latvieši un daudzu citu tautu bēgļi — DP personas.

Prof. A. Annusa iniciatīvē Rāvensburgā 1945. gada rudenī nodibināja arī radītāju un izpildītāju mākslinieku kopu, par tās priekšsēdi ievēlot kora diriģentu Juri Krīģenu no Fronhofenas. Kopa gan nedabūja plašāku darbību izvērst, jo profesors A. Annus, J. Krīģens un daudzi citi mākslinieki, atraduši savus tuviniekus, radus, jeb citu apstākļu dēļ, drīzi vien 1946. gada sākumā pārvietojās uz jaundibinātām nometnēm, lielākiem latviešu centriem amerikāņu joslā, galvenā kārtā Eslingenā.

1946. gadā latviešu mākslinieki, kopā ar citu tautību DP māksliniekiem, Bāden-Bādenē sarīkoja ļoti plašu izlases darbu tēlotājas mākslas reprezentācijas izstādi. Freiburgā trimdas dienas vadīja portretists Harijs Eberšteins. Ebenveilerā latviešu ģimnāzijā kā skolotājs darbojās grafiķis Zigurds Kalniņš. Viens no kultūrālā rosmē bagātiem latviešu rajoniem bija Vurcacha, kur apmēram 200 latviešu vidū dzīvoja gleznotāji Jānis Kalmīte un Jānis Strods — ainavists reālistiskā gaumē un ģimetnes temperā un eļļā. Šeit J. Kalmīte uzsāka gleznot Latvijas riju variācijas, vairāku simtu, galvenā kārtā drūmā, nakšņainā kolorītā. Ilona Leimane kādā savā rakstā saka: „Jānis Kalmīte citu neko neredz kā tikai riju.“ Jānis Kalmīte sāka gleznot rijas pēckara gados bēgļu laikos Vācijā franču okupācijas joslā. Bāden-Bādenē pēdējā izstādē Jāņa Kalmītes rija ieputināta sniegos. Balta un mierīga, sastingusi tā stav un ar smago kā vāku jumtu starp debesīm un zemi, skaidri iezīmē savu esmi. Tā vienīgā, kas vēl atspoguļo J. Kalmīti. Jūtīgo Jāni Kalmīti viņa tautas nenovēršamā traģēdija dziļi ietekmē. Vienīgā cerība un patvērums mākslinieka radītājam garam viņa senču rija. Un, atšķiries no pasaules, smagā depresijā Jānis Kalmīte glezno rījas. Zem rijas jumta sūros dūmos krājas tautas gara mantas, dainas, teikas, pasakas. Rija dievnams — svētīca, latviešu tautas dzīvības simbols. Ar rijas svētību latvietis cēlies un gājis pretim savas tautas atmodas, gaismas, varoņu un brīvības laikmetam. Kaut arī J. Kalmītes rija dažbrīd pavisam spokaina un atgādina kaulu kaudzi, par kuru jumts kā melns, baigs maitu putns izplētis spārnus, tā tomēr nav sapņu un rēgu būda, ar kuņu tas pats sevi pacilā un uzbudina. Jāņa Kalmītes rijas, viņa iekšējās noskaņas redzējumā, brīžiem šķobās, sabrūk, sairst, un ar to aiziet bojā ne tikai tur radītās un uzkrātās tautas gara mantas, bet pati latviešu tauta, kas kādreiz tomēr vecajos rijas pakšķos kā pelnos ierušinājusi savu dzīvību un, spītēdama mežonīgajam iebrucējam, bargiem vadītājiem, kariem un mēriem, to tur kā dārgu uguni noturējusi. Taču blakus baigajam posta un iznīcības vēstītājam, redzamas arī stingras un drošas rijas...

Tās ir latviešu tautas dzīvības rijas. Rijas idejai pakļauta visa latviešu tauta — mēs trimdinieki brīvajā pasaulē, mūsu brāļi un māsas Sibīrijas vergu nometnēs un tā mūsu tautas daļa, kas turpat uz vietas dzimtenē ieslēgta smagajā verdzības jūgā...

Joslā vairākos rajonos sarīkotās DP mākslinieku izstādēs arvienu bija redzami arī latviešu mākslinieku darbi. Tā tas bija Vurcachā, Freiburgā, Bāden-Bādenē, Saulgavā un citās vietās.

Interesanti ir arī atzīmēt, ka latviešu studentu korporāciju apvienotais komeršs, man šķiet, pēc kara Vācijā, laikam tāda veida pirmais, radās spontāni un notika Fronhofenā, Hunta restorāna zālē. Svētku konventā un komeršā bija pārstāvētas vismaz kādas desmit korporācijas ar apmēram 50 aktīviem tautiešiem un filistriem. Komeršs, kā to liecina mana „Stechbrudera“ A. Dzirkāļa Talavus, personīgais ieraksts manā krāsu lentē, noticis 1945. gada 29. augustā.

Šim speciālajam sarīkojumam labas kvalitātes pārtikas produktus pietiekamā vairumā un tāpat bagātīgus dzērienu kvantumus, cik atceros, mucu vīna un mucu alus, kā arī mucīņu franču konjaka saņēmām no piekritīgām franču iestādēm.

Svētku konventa uzrunā, par moto izvēloties pazīstamo romiešu teicienu; „Concordia res parvae crescunt, discordia maxima dilabuntur,“ aprādiju uz vienprātības un vienotības lielo nozīmi cilvēku dzīves norisēs. Ja šī apvienotā konventa t/l sekretāram (neatceros, kurš šo amatu pildīja) būtu uzglabājies oficiālais sēdes protokols, tad to kā vēsturisku dokumentu vajadzētu nosūtīt LKA prezidijam Ņujorkā.

Manā izbālējušā, laika zoba smagi skārtajā komerša krāsu lentē blakus augšminētam ierakstam Fronhofenā, ļoti skaidri salasāmā rokrakstā var salasīt „A. Grīnbergs, Sel 1934. g....“ tālāk nesalasāms. Šis ieraksts ir no Selonijas dibināšanas gada svētku komerša Rīgā. Konfilistrs Alfrēds Grīnbergs ar ģimeni — dzīves biedri farmaceiti un diviem

bērniem, cik esmu uzzinājis, gājis bojā lielā uzlidojuma laikā uguns liesmās un drupās Drēzdenē.

Latviešu centrālās padomes sesijās Vācijā, sākot jau ar 1946. gadu, daudz laika tika ziedots jautājumiem par latviešu tālāko izceļošanu. Vērtēja, apsvēra un debatēja par atsevišķo Eiropas valstu Anglijas un tās domīniju, Beļģijas, Francijas, un Holandes piedāvājumu plāniem. Šo zemju valdības centās iegūt spēcīgu darba spēku — lauksaimniecībai, mājsaimniecībai, rūpniecībai, ogļraktuvēm — galvenā kārtā vieniniekus. Vēlāki nāca klāt Austrālijas plašais masu izceļošanas plāns arī ar ģimenēm ar ieceļotāju zināma, noteikta laika sākuma darba līgumu pēc valdības norādījumiem. Visbeidzot 1949. gadā Amerikas Savienotās Valstīs pieņemtais DP (Displaced Persons) imigrācijas likums, atvietojoš pastāvošo kvotu sistēmu, plaši pavēra kā ģimenēm, tā vieniniekiem iespējas izceļošanai uz Amerikas Savienotajām Valstīm.

Franču militārā pārvalde ar ģenerāļa Koeniga rīkojumu 1949. gadā atbrīvoja no bloķējuma vāciešiem rekvizētās telpas — viesnīcas, veikalus, noliktavas, dzīvokļus u.t.t. Sakarā ar to likvidācijas stāvoklī nonāca Singenas, Šrambergas, Munsingenas rajoni, kā arī atsevišķās vietās radās grūtības un neērtības. Bezmērķa dzīve Vācijā kļuva ikdienas nepatīkamāka un draudēja sagraut DP personu, ja ne fiziskos, tad katrā ziņā morālos spēkus. Tamdēļ, tiklīdz plašāki un labāki pavērās iespējas izceļot uz citām zemēm un kontinentiem, ļaudis centās atstāt Vāciju, lai varētu jaunajās mājvietās uzsākt normālu, cerīgu, pilnvērtīgu dzīvi.

Pirmo iespēju joslā ar plašāka apmēra masu izceļošanas plānu 1949. gada sākumā deva Austrālija, un, sākot jau ar aprīļa lielajiem transportiem uz Austrāliju, izceļoja krietns skaits mūsu tautiešu, sevišķi ģimenes ar bērnu pulciņiem.

Tā kā personīgi ar ģimeni izceļoju no joslas 1950. gada sākumā, tad statistiskie dati par tautiešiem, kuri atstājuši savas dzīves vietas franču joslā, ir sakopoti par laiku no 1945.

g. maija līdz 1949. g. 1. novembrim. Šinī laika sprīdī izceļojuši uz:

Austrāliju	633
Amerikas Savienotajām Valstīm.	150
Franciju	123
Angliju	60
Venecuēlu	57
Kanādu	52
Brazīliju	43
Maroko	11
Zviedriju	10
Beļģiju	6
Šveici	5
Argentīnu	3
Alžīru	3
Palestīnu	2
Jaunzēlandi	2
Čīli	2
Luksemburgu	1
	Kopa: 1163
Repatriējušies	104
Jaunpiezimuši	124
Miruši	67

Jūnija un jūlija mēnešos Luterāņu pasaules apvienība (Lutheran World Federation), kuŗas eksekūtīvā komitejā darbojās arī mūsu archibīskāps Teodors Grīnbergs, tās galvenais pārstāvis Vācijā Dr. Pauls Lindbergs noorganizēja franču joslā pārstāvniecību, par joslas direktoru ieceļot igauni Hariju Nurmetu Šveningenā un par pārstāvniecības emigrācijas nozares vadītāju — amerikāni teoloģijas studentu Halvarsonu. Joslas latviešu pārstāvniecība, uzņemot ciešāko kontaktu ar Luterāņu pasaules apvienību, tuvā un draudzīgā sadarbībā, veica lielu un vērtīgu darbu galvojumu sagādē franču joslas tautiešiem izceļošanai uz A.S.V. Ja līdz 1. novembrim uz A.S.V. caur Lahras transitnometni bija izceļojuši tikai 150 tautieši, tad līdz 1949. gada beigām izceļošanas

galvojumi uz A.S.V. bija izsniegti vairāk nekā 500 tautiešiem, un tie visi jau gaidīja uz ārstu komisijām, kuŗas, sākot ar 1949. g. 1. decembri, notika Rašstatē.

Lielākā pateicība galvojumu sagādē pienākas LWF franču joslas pārstāvniecības emigrācijas nozares vadītājam Halvarsonam. Viņš ar izcilu enerģiju, lielu pašizliedzību sagādāja šos galvojumus, kopā ar mani apbraukājot tautiešu dzīves vietas, tās personīgi sadalīja pavisam 23 latviešu rajonos. Atsevišķos mazākos rajonos tie tika sagādāti 100% apmērā. Daudzi saņēma arī nominētos galvojumus no A.S.V. jau agrāki ieceļojušiem tautiešiem. Pēc aptuvena aprēķina uz Amerikas Savienotajām Valstīm no joslas izceļoja pavisam tuvu pie 1000 tautiešu.

Uz Franciju izceļoja 123 tautieši, tanī starpā viena lielāka grupa — 42 personas no Freiburgas uz individuāla līguma pamata. Šī grupa nomāja Francijā lauksaimniecības un nodarbojās ar zemkopību un lopkopību. Saimniecības uzsākšanai un modernizēšanai tie tika saņēmuši arī Francijas valdības lielāku aizdevumu. Anglijā darbu tika atraduši 60 un Kanādā 52 tautieši, galvenā kārtā vieninieki un bezbērnu pāri. Uz Venecuēlu devušies 57 tautieši un uz Brazīliju, pa lielākai daļai pie saviem radiniekiem, 43 tautieši. Atsevišķas ģimenes vēl izceļojušas uz Maroko, Zviedriju, Beļģiju, Šveici, Arģentīnu, Alģīru un Palestīnu. Pavisam no joslas līdz 1. nov. izceļojuši 1163 tautieši, repatriējušies 104. Jaunpiedzimuši 124 un miruši 67, tā kā dzimstība pārsniegusi mirstību par 57 dvēselēm. Protams, izceļošana turpinājās arī vēl 1950. gadā.

Sabiedriskiem darbiniekiem izceļojot, apsīka rosība joslas sabiedriski kultūrālā dzīvē. Rajonos likvidējās kori un dubultkvarteti, teātru ansambļi Ēbenweilerā, Fronhofenā un sašaurinātā apjomā darbojās vēl tikai Rotveilā, kur Pļaujas svētkos skolas ansamblis vēl izrādīja Annas Brigaderes „Sprīdīša“ vienu cēlienu.

Tāpat savu svētīgo darbu izbeidza daudzos rajonos tautskolas, un vēl gada beigās darbojās tikai Rotveilā, Reutl-

ingenā, Rāvensburgā un Ēbenveilerā ar samērā niecīgu skolēnu skaitu.

Lielai daļai studentu, kuri nevarēja savas studijas semestra, vai divu semestru laikā nobeigt, IRO liedza savu atbalstu lekciju naudas un dzīvokļu samaksas veidā, un tie bija spiesti savas studijas pārtraukt; daudzi gatavojās tālākai izceļošanai, nezaudējot cerības savas studijas turpināt jaunajās ieceļošanas zemēs.

IRO un franču militārā pārvalde bija paredzējusi ar 1949. gada oktobri DP personas pārvietot nometnēs, kādam nolūkam iekārtoja no jauna nometnes Tuttlingenā un Munsingenā. Šo pārvietošanu nometnēs radījuši apsvērumi, lai DP būtu vairāk vienkopus un tiem būtu ērtāka un labāka informācija emigrācijas jautājumos, kā arī atvieglotu aprūpētājām iestādēm DP pārskatamību. Piespiedu kārtā nometnēs nebija jāiet, bet, tikai paliekot privāti dzīvojot, DP zaudētu IRO aprūpi, protams, nezaudējot DP statusu. Bez tam no pārvietošanas uz nometnēm bija atbrīvotas visas DP ģimenes, kur kāds tās loceklis nodarbināts franču iestādēs, jeb slimības dēļ. IRO šī rīkojuma iedzīvināšanai piegāja ļoti humāni, proti arī tām DP ģimenēm, kurām bija galvojumi izceļošanai, nebija uz nometnēm jāpārvietojas.

Šādos apstākļos pie mūsu tautiešiem šis rīkojums skāra pavisam nedaudzus, un viss vairums tautiešu palika dzīvot privāti līdz izceļošanai, turpinot saņemt arī IRO aprūpi.

Ar dziļi izjustu pateicību pieminu Luterāņu pasaules apvienības franču joslas direkciju, kura apmeklējusi joslā gandrīz visus slimos, vecos, invalīdus — slimnīcās, bāreņus un trūķumā nonākušos latviešus, nododot tiem Luterāņu pasaules apvienības sveicienus krietnu un vērtīgu paciņu veidā ar pārtikas produktiem un pa daļai arī apģērbu gabaliem.

Bez tam franču joslas IRO, rūpēdamās un domādama par tām DP personām, kuras veselības apstākļu dēļ nevar izceļot, bija iekārtojusi speciālu pārscološanas nometni Lindichā, netālu no Hechingenas pilsētas. Šinī nometnē

slimīem un invalīdiem bija dota iespēja pārskoloties par radio montieriem, pulksteņu labotājiem, galdniekiem, dārzniekiem, tehniskiem zīmētājiem, mehāniķiem, lauksaimniekiem u.t.t., tādējādi nodrošinot ar kādu amatu savu turpmāko nākotni un eksistenci vai nu paliekot Vācijā, vai arī kā amatniekam, rodoties iespējai — izceļot. Sinī noietnē bija paredzētas arī dažas priekšrocības — labāks uzturs, kabatas nauda un c. Tanī laikā mans aprēķins bija, ka no joslas nevarēs izceļot apm. 300 slimo un gados vecu tautiešu.

IRO galvenais uzdevums bija bēgļu izvietošana aizjūras zemēs un tā, izbeidzot savu darbību 1951. g. beigās, repatriēja tikai nepilnus 5%, bet vairāk kā 1 miljonu bēgļu izvietoja pāri okeānam.

Runājot par attiecībām ar vāciešiem, vēlētos piebilst, ka tās visumā un lielumā nebija no sliktām. Personīgi pirms izceļošanas atvadu vizītēs pie birģermeistara un katoļu priesteru tiku dzirdējis daudz atzinīgu, iepriecinošu, pat glaimojošu vārdu, un birģermeistars izsaucās; „Tādi latvieši, kādi dzīvoja pēdējos gados, var šeit dzīvot kaut 100 gadus.“ Daudzi vēl līdz šai dienai uztur vēstuļu kontaktu ar saviem bijušiem saimniekiem, vai to atvasēm.

Uzzinājis par daudzu latviešu kaŗavīru atrašanos franču joslas pilsētu slimnīcās, 1945. gada vasarā sazinājos ar Latviešu kaŗavīru palīdzības pārvaldi (LKPP), kuŗas sēdeklis atradās laikam Ziemeļvācijā. Neatceros priekšnieku, bet sarakste — informācijas apmaiņa sākās un norisinājās ar Arvīdu Līdaci. Drīz vien saņēmu uzaicinājumu uzņemt LKPP pilnvarnieka pienākumus un reizē arī rūpes par franču joslas mūsu bijušajiem kaŗavīriem, slimīem un invalīdiem. Pēc LKPP likvidācijas, tās darbu pārņēma aprūpes biedrība „Daugavas Vanagi“ un mani apstiprināja par šīs organizācijas pilnvarnieku franču joslā. Laba, cieša sadarbība izveidojās ar Daugavas Vanagu amerikāņu joslas priekšsēdi majoru Ed. Stīpnieku Virčburgā. Caur viņu saņēmām vairākus palīdzības sūtījumus — sieviešu un bērnu drēbes un vīriešu apakšveļu, ko sadalīju daudz bērnu ģimenēm un kaŗa invalīdiem. Tāpat atceros saņēmis zviedru armijas parauga

lietotus mēteļus, frenčus, cimdus, zeķes, apakšveļu un zābakus, ko visu tiku sadalījis joslas kara invalīdiem. Sevišķu ievērību pelna no latviešu zeltraču kopas priekšnieka A. Lorenca, Kirkland Lake, Kanādā 1950. gada sākumā saņemtais 49kg tauku ziedojums slimo un trūcumā esošo tautiešu atbalstam. Tauku 49 paciņas (@ lkg) nosūtīju saskaņā ar Lorenča norādījumu franču joslas TBC slimniekiem, invalīdiem un karavīru piederīgo sievām, kurām vīri krituši kaņā, vai bez vēsts zuduši. Šis latviešu zeltraču, kas tikai paši nesen bija izkļuvuši no drupās sagrautās Vācijas, cēlais un augstvērtīgais ziedojums pierādīja latviešu tautas asins balss vienotību, savstarpējo palīdzību un uzpurēšanās gribu saviem vājākiem likteņa grūtāki piemeklētiem tautas locekļiem. Viena pasta paciņa pienāca atpakaļ, jo īsajā starplaikā adresāts bija miris. Franču joslā vācu likumi deva arī latviešu kaņa invalīdiem tās pašas tiesības, kādas baudīja vācu invalīdi, tāpat TBC slimie un kaņavīru piederīgie. Personīgi ļoti viegli, bez kādu oficiālu iestāžu pierādījumiem, tikai ar maniem kā latviešu pārstāvja apliecinājumiem, izkārtāju vairākām latviešu kaņavīru ģimenēm „Versorgungsamt“ Rāvensburgā pensijas, it īpaši bez vēsts pazudušo kaņavīru vecākiem un sievām ar bērniem. Pie izceļošanas pensijas izmaksāja līdz gada beigām.

Izceļojot uz ASV, pēdējā vakarā Eiropā 1950. gada februāra beigās kopā ar savu ģimeni viesojos Daugavas Vanagu organizācijas līdzdibinātāja Zedelghēmā leitn. Georga Odiņa ģimenē. Viņš tanī laikā strādāja emigrācijas birojā un bija daudziem palīdzīgs formalitāšu izkārtšanā. Odiņš ar savu sirsnību, atsaucību, paš aizliedzīgo palīdzību, krietnumu un labestību bija īsts džentelmenis vārda vislabākajā nozīmē. Viņa ģimeni pazinu jau ilgākus gadus un, dzīvodams franču joslā, biju no viņa vienu otru reizi labus padomus guvis. Nododot savus apgabala Daugavas Vanagu organizācijas pilnvarnieka pienākumus Odiņam, iedevu arī viņam 9 latviešu, sevišķi smagi piemeklētu kara invalīdu — visi dzimuši divdesmitajos gados — sarakstu ar adresēm, kuri vēl 1949. gada beigās jau sesto gadu franču joslas vācu slimnīcās dziedēja karā gūtās brūces. Šķiršanās brīdī, kas

izrādījās šķiršanās ar Georgu uz mūžu, Odiņš mani, pateicībā par darbu bijušo karavīru labā, apbalvoja ar Daugavas Vagnu krūšu nozīmi.

Avoti;

1. Latvju Enciklopēdija. Apgāds Trīs zvaigznes.
Stokholmā 1951. - 1955. g. Arveds Švābe — redaktors,
2. LCK pārstāvja A. Dzirnes 5. apgabala Apkārtraksti:
Nr. 1- Nr. 15 no 1949. gada
3. Juris Krīgens, Npublicēts manuskripts „Svešajā zemē“,
4. Juris Lecis, Selonias filistrs — Mtv. Kalifornijā
1974. gada vēstule un
5. Artūrs Konte „Pasaules dalīšana Jaltā“ 1945. gadā.

A. Dzirnes rezidence. Fronhofenā — balkonā.
No kreisās: IRO virsnieks, IRO šoferis, R. Puriņa ar meitu Vineti, M. Dzirne ar meitu Māru un A. Dzirne.

A. Dzirne ar 1 gadu un 5 mēnešus veco meitiņu Māru. 1946. g.

Aleksandrs Dzirne ar meitu Māru 1946. g. Fronhofenā Švābijā, Vācijā.

A. Dzirne ar sievu Mariannu un meitu Māru, Fronhofenā 1947. g.

Piektā apgabala komitejas pr-dis A. Dzirne atklāj Kultūras dienas Rāvensburgā 1947. gada septembrī.

Fronhofenas latviešu tautskolas klase. Reliģijas stunda. Mācītājs E. Putniņš.

Fronhofenas latv. ev.-lut. draudzes mācītājs Eduards Putniņš draudzes jauniešu vidū.

Fronhofenas latv. rajona pārstāvniecības biroja. Priekšā: Arnis un Silvija Tubeli. Pirmā rindā no kreisās: Jaunzeme, P. Stērste, Stērstes kundze, Tubele, biroja sekretāre Milda Izāka un Eduards Tubelis. Otrā rindā: J. Danenbergs, Danenberga, māc. E. Putniņš un A. Dzirne.

Franču joslās Latviešu Centrālās Komitejas piektā apgabala komitejas locekļi pēc sēdes Singenā 1946. gadā.

No kreisās: J. Tērauds, E. Piesaule, priekšsēdis A. Dzirne, A. Mežaks un A. Raudseps.

Jānis Kalmīte Kultūras dienās 1947. gada septembrī.

Ilona Leimane Kultūras dienās Rāvensburgā 1947. gada
28. septembrī.

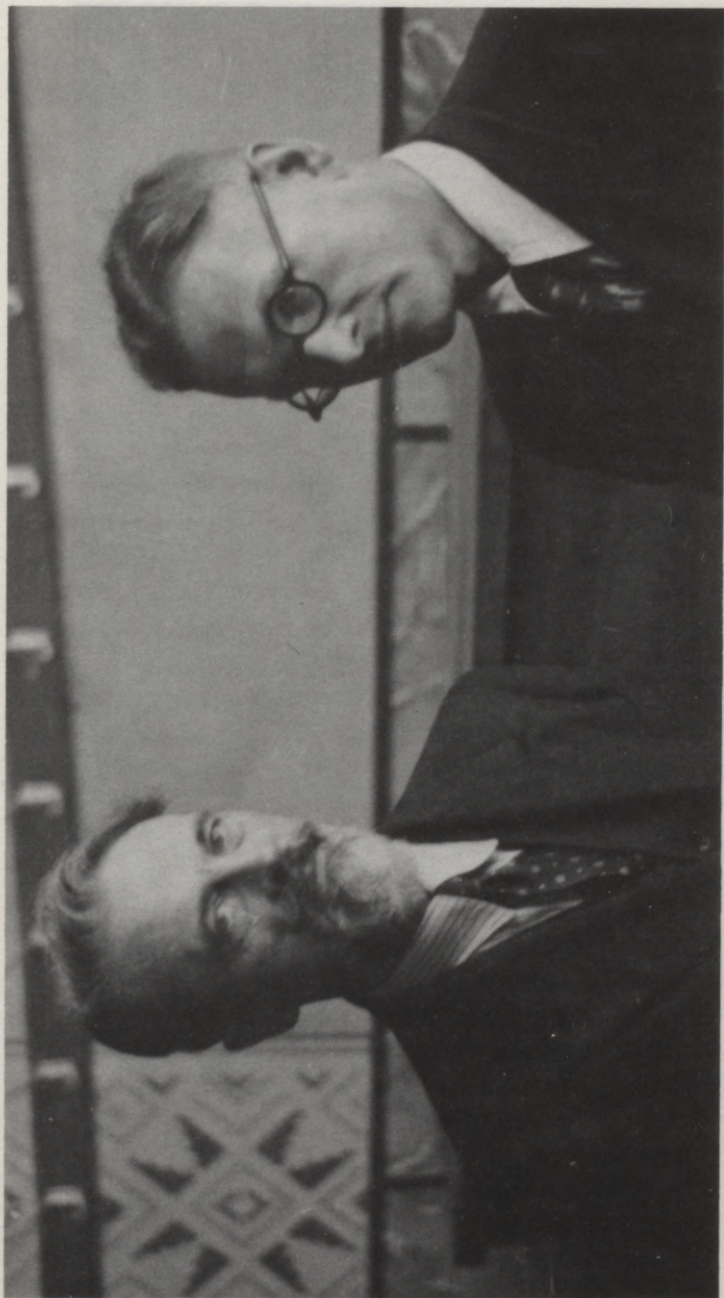
Kultūras dienas Rāvensburgā 1947. gada septembrī.
No kreisās: A. Dzirne, L. Balgalvis, L. Peičs, prof. P. Jurevičs un Peiča kundze. Aizmugurē: T. Silis un P. Aivars.

Rakstniece Evelīne Grāmatniece Kultūras dienās Rāvensburgā
1947. g. 28. septembrī.

Kultūras dienās 1947. g. septembrī, Rāvensburgā.
No kreisās: Edvins Mednis, Klāra Zāle, Medņa kundze, Ilona Leimane, prof. P. Jurevičs un A. Dzirne.

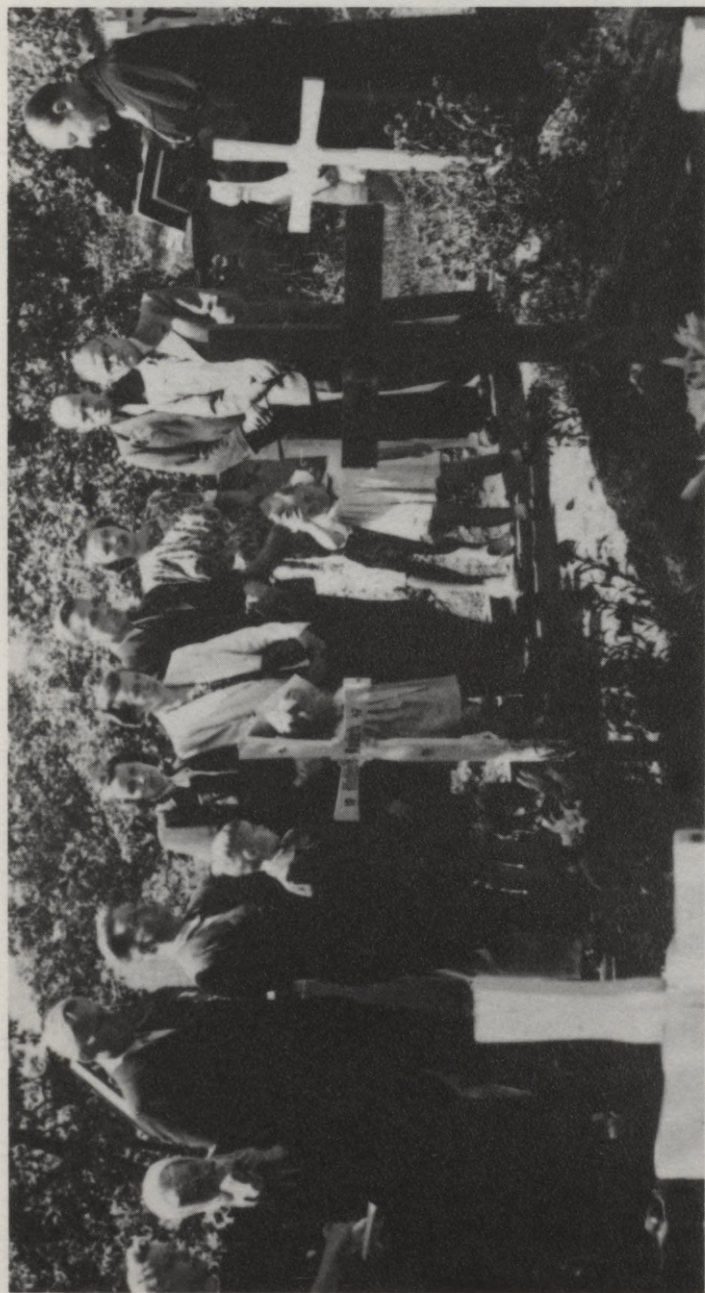
Kultūras dienās Rāvensburgā 1947. g. 28. septembrī.
No kreisās: prof. Pauls Jurevičs sarunā ar apgabala kom. pr-di Aleksandru Dzirni.

Latviešu un citu DP mākslas izstāde Saulgavas rajonā, franču joslā.
No kreisās: Čirule, agr. J. Melngailis, A. Dzirne un A. Veilande.

No kreisās: A. Dzirne, Odiņa kundze un Georgs Odiņš.

Māc. E. Putniņš Fronhofenas kapsētā guldot zemes klēpī pirmo tur mirušo tautieti.
No labās: māc. E. Putniņš, A. Dzirne ar meitiņu Māru, Norberts, Regīna Purīna, Hugo Purīns, Jaunzema
ar meitiņu Valdu.

Luterāņu Pasaules Federācijas (LWF) Vācijas direkcijas darbinieki ar DP tautību pārstāvjiem franču okupācijas joslā 1948./1949. gados.

Pirmā rindā no kreisās — ceturtnā Irēne Eberšteina-Bērziņa, prof. Ludis Bērziņš, LWF direktors Dr. theol. P. Lindbergs, divas amerikāņu darbinieces, Nurmēta (īgauņu), A. Dzirne.

Otrā rindā no kreisās otrais māc. Goba, septītais teol. students Halvarsons.

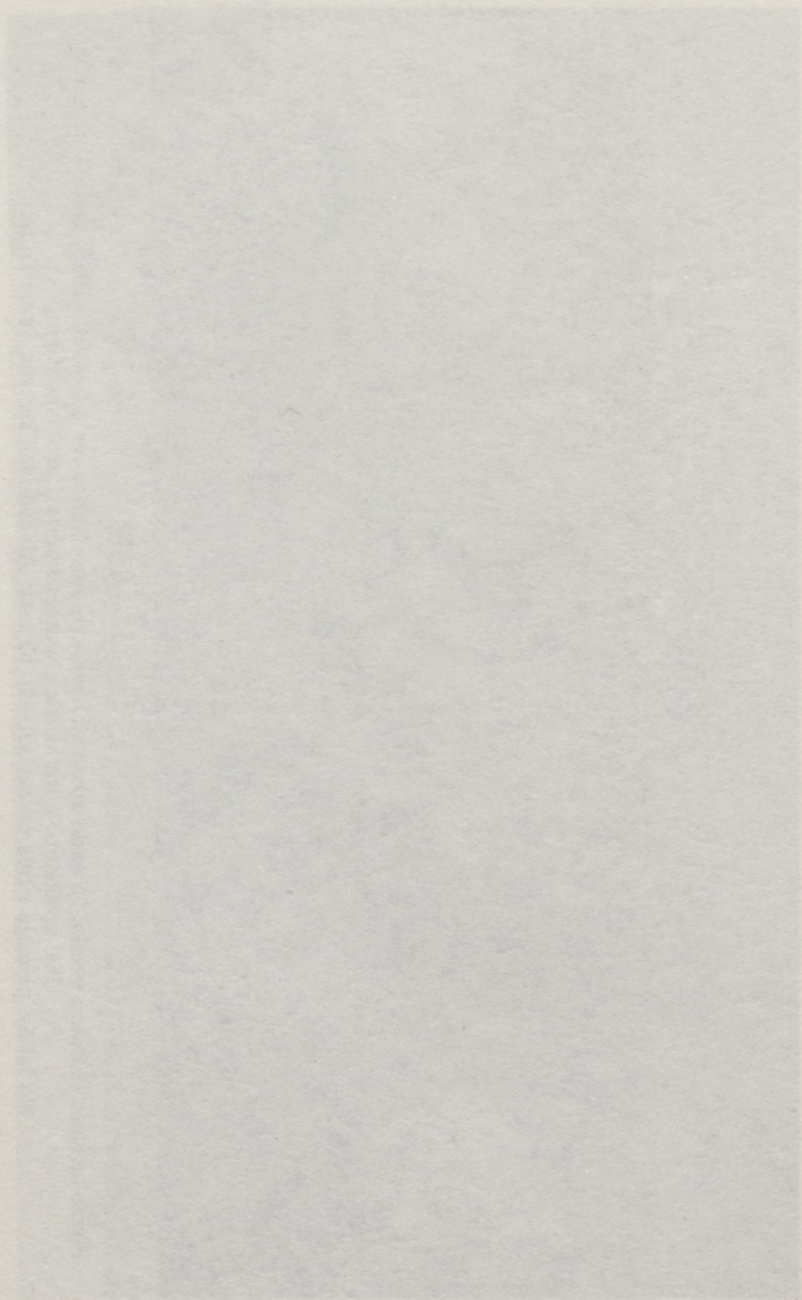

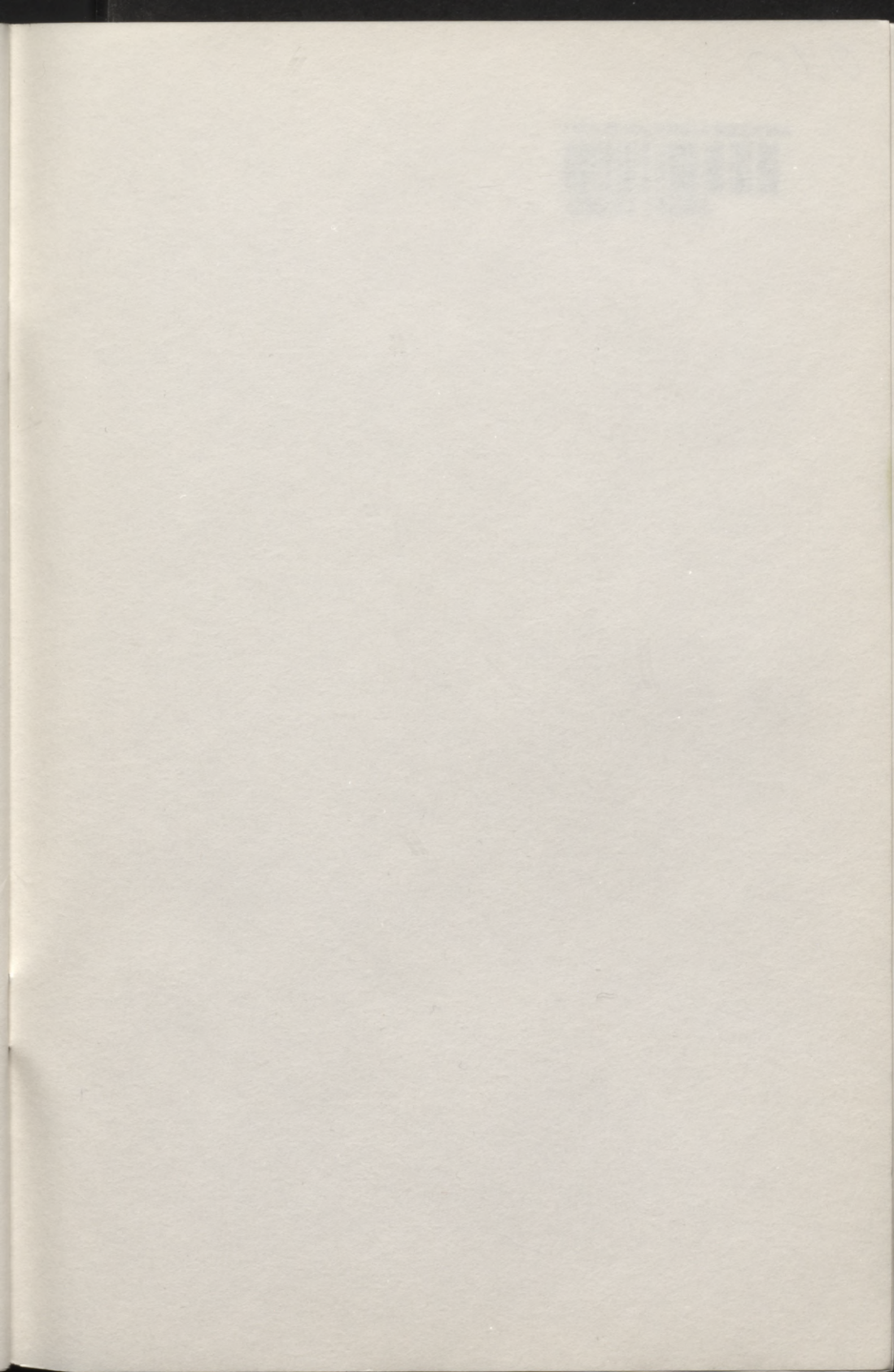
Rakstnieku dienas 1948. gada maijā Ebenveilerā.
Pirmajā rindā no kreisās puses: ģimnazijas direktors Emīls Saliņš, Anšlavs Eglītis, Ilona Leimane,
apgabala kom. pr-diis Aleksandrs Dzirme, Regīna Puriņa, Hugo Puriņš un Juris Krādzinš.
Otrā rindā no kr.: Sigurds Kalniņš, Pēteris Kēvietis, Kaupiņš, Edvīns Mednis, Edmunds Zirnītis, Veronika
Jānelseiņa, Stīlve, Jānis Kresliņš un A. Sillis-Auceniēks.

Pirmo latviešu dziesmu svētku 75 gadu atceres Dziesmu dienas franču joslā Rotveilā 1948. gada 7. novembrī.
Pēc apvienoto koru svētku koncerta koristi ar dirigentiem.

No labās: pirmajā rindā otrs Alfrēds Krūms, Aleksandrs Dzirne, Jānis Dūmiņš.

0.10

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306114894

0,60 kr. -

Väks: O. Jägens